

БЛАГОТО И ПРОДУКТЪТ КАТО КАТЕГОРИИ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА ИКОНОМИЯ

Камен Миркович¹

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР

Настоящата студия е предназначена да се впише в многоаспектния процес на реализирането на идеята за възраждане на политическата икономика у нас – след като преди две десетилетия тя вече бе дискредитирана под уличен натиск. Затова (преди да се спра на конкретния предмет на настоящото изложение) си позволявам най-напред да кажа няколко думи за самата политическа икономика, още повече, че някои от днешните интерпретации се отдалечават значимо от действителната ѝ същност. Представям се какво би станало, ако например на някой му хрумне да заяви, че физиката на твърдото тяло (впрочем, една много важна научна област) – това е то физиката изобщо, или пък, че физико-химията – това е то физиката, или че това е то химията. Струва ми се, че към днешна дата сме свидетели на подобно разбиране за политическата икономика.

Виждането ми е, че *политическата икономика* (political economy) е обща наука за *икономическите отношения* и *икономическите институции* и за техните закономерности, системно интерпретирани за условията на *икономиката* като *икономическа база* на социума. Тя (*политическата икономика*) стои близо до дисциплините *основи на икономическата теория* (fundamentals of economic theory), *теоретична икономика* (theoretical economics), *обща икономическа теория* (general economic theory), без обаче да се покрива напълно с тях. Известно е, че наименованието „политическа икономика“ произлиза от гръцките думи *políticos* (държавен, обществен) и *oikonomia* (закони на домашното стопанство), последното – от думите *oikos* (дом, домашно стопанство) и *nomos* (закон, закон за управление), така че нейният буквален превод е *обществени закони за управление на домашното стопанство*.

Терминът „политическа икономика“ е въведен за първи път през 1615 г. от френския меркантилист Антуан де Монкретиен в неговия труд „Трактат по политическа икономика“. Погрешно е отъждествяването на предмета и съдържанието на политическата икономика с буквалния смисъл (превод) на нейното наименование (и още повече смисловото ѝ свързване с понятието за политика). Предметът и съдържанието на политическата икономика са се конституирали, прецизирали и утвърждавали в процеса на нейното историческо развитие именно като обща икономическа наука, като първоначалното наименование се е запазило като гарант на приемствеността на класическите със съвременните икономически идеи. Това развитие (както обикновено става и с други науки) е в посока **не на отхвърляне и подмяна** на „старата“ политическа икономика с някаква „нова“ и съвсем друга политическа икономика (и за-

¹ проф. Камен Миркович е доктор на икономическите науки, дългогодишен професор в катедра „Икономикс“ на УНСС, ректор на УНСС в периода 1993-2003 г.

щото в противен случай бихме станали „смешни“, ако не направим тази подмяна), **а на обобщаване**, при което съвременната политическа икономия е по-обща и по-фундаментализирана (и е системно интерпретирана) в сравнение с нейното предходно състояние, което продължава да живее в модерния контекст в качеството си на негов частен случай.

В по-широк обхват, политическата икономия е *обща наука за поддържащи отношения и поддържащи единици в социо-базата* и за техните закономерности на различни етапи от историческото развитие на обществото (към които освен *икономиката* се числят още *стопанството, пазарната икономика, развитата пазарна икономика*). В класическия смисъл тя е наука за *икономическите отношения* и техните закони (според К. Маркс това са *производствените отношения* като икономическа база на обществото, с което той подчертава определящия характер на производството), включващи отношенията на *производство, размяна, разпределение и потребление*. Политическата икономия може да се структурира според общо-исторически, логически и функционални признаци. Близко до това е схващането, че политическата икономия изследва закономерностите на икономическите отношения на различните етапи от развитието на човешкото общество. Към политическата икономия се числи *икономикс* (economics), който е раздел на политическата икономия (макар и идеологизирано, марксистката икономическа теория винаги е твърдяла, че икономикс е буржоазна политическа икономия). Икономикс е обща наука за поддържащите отношения и поддържащите единици и за техните закономерности, системно интерпретирани за условията на *финансовата пазарна икономика* (на *развитата пазарна икономика*).

Неоснователно е структурирането на политическата икономия според частни признаци (продуктови, отраслови, географски, регионални, политически, идеологически, правни и т.н.): например няма аграрна, промишлена или индустриална политическа икономия, няма политическа икономия на Европейския съюз, няма социална или правна политическа икономия, няма държавна (респ. конституционна) политическа икономия и т.н. Частните признаци пораждаат частни икономически науки, докато политическата икономия е обща наука, която изучава общи икономически закономерности. *Затова за цялостната система от икономически науки политическата икономия е изходна, пораждаща, основополагаща (фундаментална) и с подчертано теоретичен характер*, над която се създават, разклоняват, надграждат, приобщават, конкретизират, и от която могат да се отделят, да се обособяват и да стоят по-близо до практиката останалите (частните) икономически науки. В различна степен на общност частните икономически науки операционализират политическата икономия. Свеждането на политическата икономия до някои от тези частни (операционални) разклонения (или до гранични комбинации с други науки, например с история, социология, политика, право, философия и т.н., интерпретирани в икономически контекст), както това се прави в някои страни с развита пазарна икономка (например в Западна Европа и САЩ) и се взаймства в България с цел да се извърши отграничване от икономикс и да се придаде на политическата икономия някаква идентичност при новите исторически условия (което в действителност се оказва компилативно и изкуствено), е *подмяна* на общото с частното (като вместо частното понятие, неправомерно се използва общото понятие) и *неособено почтено* взаймстване на чужда

марка, исторически възникнала още при бащите на политическата икономика (при меркантилистите и най-вече при класиците) и утвърдена от развитието на икономическите науки през следващите няколко столетия.¹

Положението, че в много развити страни под наименованието „политическа икономика“ се преподава една наистина много важна и полезна гранична дисциплина, която обединява постановки от стопанската история, икономиката, философията, правото и т.н., не е още научен аргумент, че тя трябва да се назовава точно така (тъй като в действителност не е политическа икономика). Това не е добрият пример, от който можем да се поучим. В науката е валидно не преобладаващото и дори не утвърденото становище, а правилното становище, което може да се гради само върху научни аргументи и доказателства (дори и поддържани от малцинство)². Проблемът, че е необходимо да осигурим конвертируеми дипломи на нашите студенти и затова трябва да уеднаквим учебните планове на специалностите ни с тези в развитите страни, има решение. То е въпросната дисциплина да бъде преподавана по учебните програми на тези страни и под наименованието политическа икономика (както е при тях), но което наименование да е допълнено с текст в скоби: „философски и исторически аспекти на икономиката“ (формулировката, разбира се, подлежи на уточняване).

* * *

Благото и продуктът са едни от фундаменталните понятия на политическата икономика. С основание се смята, че благото е по-широко понятие от продукта, което означава, че продуктът е винаги благо, но не всяко благо е продукт. В икономическата теория и практика обаче няма достатъчна яснота относно точните очертания на общото и различното между продукта и благото, което се отразява неблагоприятно върху измерването на редица макроикономически и микроикономически величини (например измерването на brutния вътрешен продукт, националния доход, добаве-

¹ За съжаление, несъобразената с елементарната логика подмяна на едно понятие с друго е станало обичайна практика. Ще посоча няколко примера от други области на живота, за да подчертая, че случаят с политическата икономика не е изключение. Например: неинтелигентното използване на по-общото понятие „класифицирана информация“ вместо точното понятие „поверителна информация“ (защото всяка информация, включително и неуповителната, е класифицирана, когато бъде класирана в определена група по силата на някакъв признак); неправилното използване (поради погрешен превод) на понятието „устойчиво развитие“ вместо правилното „поддържано развитие“ (защото явлението, което обичайно наричаме устойчиво развитие, по своята природа в действителност е преобладаващо неустойчиво); подвеждащото използване на определението, че българските медицински сестри в Либия са „невинни“, вместо правилното „невиновни“ (в правото няма понятие „невинен“, което е категория на етиката; недостатъчно просветените ни журналисти сигурно само могат да нанесат вреда с определението, че сестрите са невинни, тъй като ще ни се заяви „да, те са невинни, но са виновни“; тези две определения не се изключват взаимно); всеобщата психоза (включително и на правителствата) да се чества началото на третото хилядолетие на 1 януари 2000 г., след като в действителност то започва на 1 януари 2001 г., и т.н.

² Историята е пълна с примери, при които единици са били правите, а не мнозинството от хората. Достатъчно е да се спомене, че преди столетия само един на милион е бил убеден в твърдението, че земята се върти около слънцето (а не обратното) и заради това е бил „смешен“ и „луд“ (и дори изгарян на клада от Инквизицията на католическата църква), но той е бил правилно мислещият, а не останалите един милион представители на човечеството.

ната стойност и икономическия растеж), както и върху определянето на границата между първичното разпределение и преразпределението на доходите. В резултат на това се изкривява действителната картина на икономическата действителност, което става пречка за правилната оценка на тенденциите в нейното развитие и за вземането на обосновани икономически решения. Формираната при такива условия макро-икономическа политика се оказва неефективна. Целта на студията е да се изградят такива теоретични класификации на продукта и благо, които да са в съответствие с фундаменталните постановки в политическата икономия, но, наред с това, да са и достатъчно податливи на практическо операционализиране, така че създаваният от субективния фактор образ на икономическите процеси да стои възможно най-близо до техните обективни характеристики.¹

1. БЛАГО И ЕФИКАСНОСТ

Най-общо, *благо* (good) – независимо дали то е материално, или нематериално, е някаква даденост (част от реалността), която се използва за осигуряване на съществуването и възпроизводството на *социума* (на хората и на обществото като цяло), като чрез употребата му то служи за удовлетворяване на техните *потребности* (needs/necessities) – материални или нематериални, производствени или непроизводствени. Затова съвкупността от блага в определен обхват е *богатство* (wealth) – материално или нематериално, в същия обхват. В този смисъл (и по определение) благо е винаги *полезно благо* (useful good), следователно то е и *ефикасно благо* (effectual good). Разглеждам *ефикасността* (effectuality/efficacy) като способност (свойство) на благо при консумацията му да създава *полза* (benefit) за неговите потребители (производствени и непроизводствени). Самата ефикасност се измерва чрез количеството полза, която се индуцира от единица благо или (което е същото) чрез съотношението между обема на получената полза и обема на употребеното (респ. на ангажираното) благо. Нейни разновидности са *средната ефикасност* (average effectuality/efficacy) – когато това е съотношението между общите обеми на ползата и благо, и *пределната ефикасност* (marginal effectuality/efficacy) – когато това е съотношението между техните диференциални прирасти.

Могат да бъдат посочени няколко *основни* (изходни) *класификации* на блага, от чието прилагане и от съчетанията между които произтичат голям брой техни разновидности (както и разновидности на съответстващата им ефикасност). Такива *основни класификации* са: (1) според субстанциалната природа на блага (условно я наричам **субстанциална класификация**); (2) според източника (създателя) на блага (условно я наричам **креативна класификация**); (3) според функционалната роля, която те изпълняват в обществото (условно я наричам **функционална класификация**); (4) според фазата на възпроизводството, в която те възникват (условно я наричам **възпроизводствена класификация**); (5) според начина, по който те се определят (според формата на тяхната реализация – условно я наричам **предметна**

¹ Понятията, маркирани със звездичка (*), са въведени от автора. Преводът на всички термини от български на английски е негов.

класификация); (6) според мястото, което заемат в системата (в процеса) на тяхното създаване (условно я наричам **системна класификация**).

2. СУБСТАНЦИАЛНА, КРЕАТИВНА И ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА БЛАГОТО

Според **субстанциалната класификация** се разграничават (1) *материално благо* (material good), когато то съществува (и се конституира) като материална субстанция (основно като вещество или енергия) и ползата, която носи, се основава върху целесъобразното усвояване и целенасоченото използване на свойствата на материалната субстанция, и (2) *нематериално благо* (immaterial good – негов важен частен случай е *духовното благо*), когато то съществува (и се конституира) като нематериална субстанция (като идея) и ползата, която носи, се основава върху целесъобразното усвояване и целенасоченото използване на свойствата на нематериалната субстанция. С напредъка на историческото развитие на обществото значението на нематериалните блага (и най-вече на духовните) все повече нараства. Тяхната роля вече е станала толкова значима и фундаментална, че е **анахронизъм** производителният труд (в най-общите му определения) да се свързва само с производството на материални блага, а пък непроизводителният труд – само с производството на нематериални блага. Но каквато и концептуална оценка да се дава на зависимостта между субстанциалната природа на благата и характера на труда, който ги създава, остава твърдението, че материалното благо удовлетворява *материални потребности* (material needs/necessities), така че на него му е присъща *материална ефикасност** (material effectuality), в т.ч. *средна материална ефикасност** (average material effectuality) и *пределна материална ефикасност** (marginal material effectuality), докато нематериалното благо удовлетворява *нематериални потребности* (immaterial needs/necessities), така че на него му е присъща *нематериална ефикасност** (immaterial effectuality), в т.ч. *средна нематериална ефикасност** (average immaterial effectuality) и *пределна нематериална ефикасност** (marginal immaterial effectuality). Съвкупност от материални блага в определен обхват образува *материално богатство* (material wealth), а от нематериални блага – *нематериално богатство* (immaterial wealth).

Според креативната класификация се разграничават (1) *природно благо* (natural good) и (2) *работно благо** (working/active good). **Природното благо** е създадено (или възникнало) в природата; то е естествено, неизкуствено, неизработено, елементарно благо. Затова неговата ефикасност е природна, неизкуствена, елементарна ефикасност, накратко – *елефикасност** (eleffectuality – тя е една от разновидностите на ефикасността изобщо), в т.ч. *средна елефикасност** (average eleffectuality) и *пределна елефикасност** (marginal eleffectuality). Така че природното благо е още *елефикасно благо** (eleffectual good). Съвкупност от природни блага в определен обхват образува *елефикасно богатство** (eleffectual wealth). Преимуществено, природното благо е *материално природно благо* (material natural good), на което отговаря понятието за *материално елефикасно богатство** (material eleffectual wealth). Затова елефикас-

ността е *материална ефикасност** (material effectuality), в т.ч. *средна материална ефикасност* и *пределна материална ефикасност*.

Работното благо е създадено от *дейността* (activity/work) на хората; то е изработено, неелементарно, неприродно, изкуствено, „артифициално“ благо (от artificial – изкуствен). Затова неговата ефикасност е неприродна, неелементарна, изкуствена ефикасност, накратко – *артификасност** (artifectuality – която също е една от разновидностите на ефикасността изобщо), в т.ч. *средна артификасност* (average artifectuality) и *пределна артификасност** (marginal artifectuality). Така че работното благо е още *артификасно благо** (artifectual good). Съвкупност от работни блага в определен обхват образува *артификасно богатство** (artifectual wealth). Според субстанциалната класификация работното благо може да бъде както *материално работно благо* (material working good), така и *нематериално работно благо* (immaterial working good). На тях отговарят понятията за *материална артификасност** (material artifectuality – в т.ч. *средна материална артификасност** и *пределна материална артификасност**) и *нематериална артификасност** (immaterial artifectuality – в т.ч. *средна нематериална артификасност** и *пределна нематериална артификасност**). Съвкупност от материални работни блага в определен обхват образува *материално работно богатство* (material artifectual wealth), а съвкупност от нематериални работни блага – *нематериално работно богатство* (immaterial artifectual wealth).

Функционалната класификация се гради върху разбирането, че дейността на социума се разделя на *два крупни дяла* – *поддържаща (базова) дейност* и *супериална (надстроечна) дейност*, и че в съответствие с това в обществената организация се разграничават *две крупни сфери* – *поддържаща сфера* (sustaining sphere – базова сфера), накратко – *поддържане* (sustenance – база), и *супериална сфера* (superial sphere – надстроечна сфера), накратко – *надстройка* (superstructure). Поддържащата и супериалната сфера се надграждат една върху друга и изпълняват качествено различни роли във функционирането и развитието на обществото.

Поддържащата сфера създава базовите блага, които осигуряват нормалното съществуване на хората и обществото, като удовлетворяват неговите поддържащи (базови) потребности; образно казано, тя е „хранещият“ блок на социума¹. Супериал-

¹ Виждането си относно поддържащата сфера (поддържането) съм обосновал в книгата: **Миркович, К.** Стопанство и икономика. Университетско издателство „Стопанство“, С., 2009, 327 с. Според него исторически последователно възникват пет основни форми на поддържането – *консуматорство* (consumptionarity), *стопанство*, (protconomy) *икономика* (economy), *пазарна икономика* (market economy) и *финансова пазарна икономика* (financial market economy), като към всеки даден момент във времето всички форми, които са се появили до този момент, са включени една в друга на принципа на матрьошките (при всяка новопоявяваща се форма старите продължават да съществуват). Върху тази основа се очертават пет етапа на историческото развитие на обществото досега – *нестопанско консуматорство* (non-protconomical consumptionarity), *неикономическо стопанство* (non-economical protconomy), *непазарна икономика* (non-market economy), *нефинансово-пазарна икономика* (non-financially-market economy) и *финансова пазарна икономика* (financial market economy) (пак там, с. 5-9 и 326-327). Върху тази основа се конституират такива разновидности на благото, като: (1) *консуматорско благо* (consumptionary good) и *нестопанско-консуматорско благо* (non-protconomically-consumptionary good), (2) *стопанско благо* (protconomic good) и *неикономическо-стопанско благо* (non-economically-protconomic good); (3) *икономическо благо* (economic good) и *непазарно-икономическо благо* (non-marketly-economic good), (4) *пазарно-икономическо благо* (marketly-economic good) и

ната сфера създава суперални блага, които удовлетворяват суперални, допълващи потребности, свързани със осигуряването на необходимата социална (обществена) среда. В съответствие с това към супералната сфера се числят такива сектори като правораздаването, политиката, отбраната, сигурността, идеологията и т.н. **Границата между поддържащата и супералната сфера** не е постоянна (завинаги фиксирана), а **е исторически обусловена** и се променя с възходящото развитие на обществото, при което блага, които са се смятали за надстроечни (неосновни), вече се възприемат като базови. Ако преди столетия науката, здравеопазването, образованието, културата са били достъпни само за ограничен кръг хора, те вече стават една от определящите характеристики на нормалното общество в неговата цялост и затова преминават към поддържащата сфера.

Виждаме, че според функционалната класификация се разграничават (1) *суперално благо** (superial good) (*надстроечно благо*) и (2) *поддържащо благо** (sustaining good – *базово благо*). **Супералното благо** е създадено от супералната сфера (от надстройката). То е даденост (част от реалността), която служи за удовлетворяване на *супералните потребности** (superial needs/necessities – същото като *надстроечни потребности*) на обществото, които от своя страна могат да бъдат *суперални потребности на поддържащата сфера** и *суперални потребности на супералната сфера**. Ефикасността на супералното благо е *суперална ефикасност** (superial effectuality), или накратко *суфикасност** (suffectuality), в т.ч. *средна суфикасност** (average suffectuality) и *пределна суфикасност** (marginal suffectuality). Така че супералното благо е още *суфикасно благо** (suffectual good). Съвкупност от суперални блага в определен обхват образува *суперално богатство** (superial wealth). По своята природа надстроечното благо е *нематериално суперално благо** (immaterial superial good), така че за него е типична *нематериална суфикасност** (immaterial suffectuality), в т.ч. *средна нематериална суфикасност** и *пределна нематериална суфикасност**. На него отговаря понятието за *нематериално суперално богатство** (immaterial superial wealth). Супералното благо е една от разновидностите на работното благо (и само на него) и затова е *работно суперално благо** (working superial good). Това означава, че неговата суфикасност е работна суфикасност, т.е. е *артисуфикасност** (artisuffectuality), в т.ч. *средна артисуфикасност** (average artisuffectuality) и *пределна артисуфикасност** (marginal artisuffectuality), а работното суперално благо е още *артисуфикасно благо** (artisuffectual good), като на последното отговаря понятието за *артисуфикасно богатство** (artisuffectual wealth).

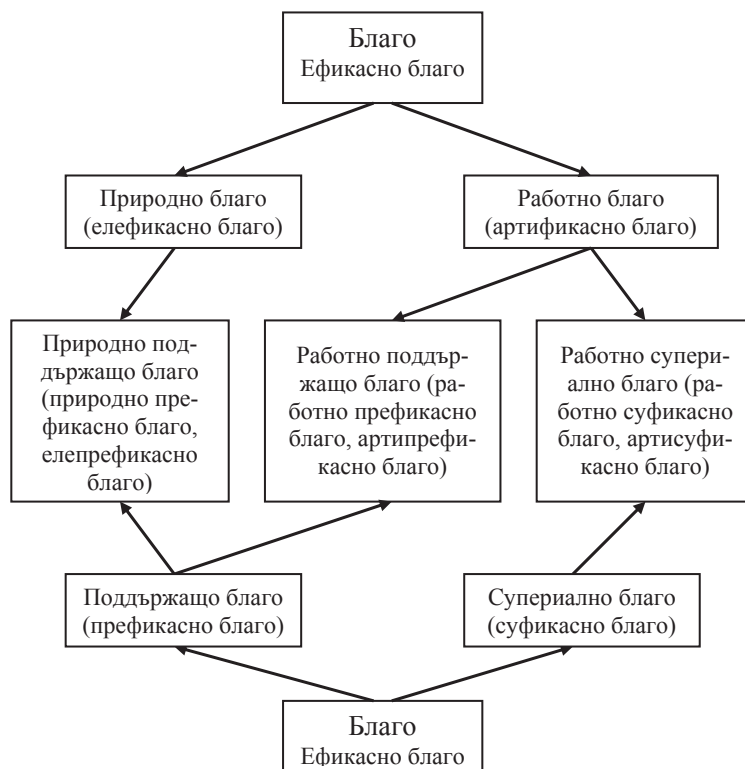
нефинансово-пазарно-икономическо благо (non-financially-marketly-economic good), (5) *финансово-пазарно-икономическо благо* (financially-marketly-economic good). На тези разновидности на благото съответстват: (1) *консуматорска ефикасност* (consumptionary effectuality) и *нестопанско-консуматорска ефикасност* (non-protocoeconomically-consumptionary effectuality), (2) *стопанска ефикасност* (protocoeconomic effectuality) и *неикономическо-стопанска ефикасност* (non-economically-protocoeconomic effectuality); (3) *икономическа ефикасност* (economic effectuality) и *непазарно-икономическа ефикасност* (non-marketly-economic effectuality), (4) *пазарно-икономическа ефикасност* (marketly-economic effectuality) и *нефинансово-пазарно-икономическа ефикасност* (non-financially-marketly-economic effectuality), (5) *финансово-пазарно-икономическа ефикасност* (financially-marketly-economic effectuality). В изложението на настоящата студия се имат предвид **икономическото благо** и **икономическата ефикасност**.

Поддържащото (базовото) благо е създадено от поддържащата (базовата) сфера. То е даденост (част от реалността), която служи за удовлетворяване на *поддържащите потребности** (sustaining needs/necessities) на обществото, които от своя страна могат да бъдат *поддържащи потребности на поддържащата сфера** и *поддържащи потребности на супериялната сфера**. Ефикасността на поддържащото благо е поддържаща, предпоставъчна (“префиксна“ или още „премизна“) ефикасност (от premise – предпоставка), т.е. накратко е *префикасност** (preffectuality), в т.ч. *средна префикасност** (average preffectuality) и *пределна префикасност** (marginal preffectuality). Така че поддържащото благо е *префикасно благо** (preffectual good). Съвкупност от поддържащи блага в определен обхват образува *поддържащо богатство** (sustaining wealth) или още *префикасно богатство** (preffectual wealth).

Според креативната класификация се разграничават *природно поддържащо благо** (natural sustaining good) и *работно поддържащо благо** (working sustaining good). Природното поддържащо благо е създадено от природата (но се конституира в поддържането, все едно че е резултат от функционирането на поддържащата сфера) и затова неговата ефикасност е *природна префикасност** (natural preffectuality), т.е. накратко – *елепрефикасност** (elepreffectuality), в т.ч. *средна елепрефикасност** (average elepreffectuality) и *пределна елепрефикасност** (marginal elepreffectuality). Така че природното поддържащо благо е още *елепрефикасно благо** (elepreffectual good). Съвкупност от природни поддържащи блага в определен обхват образува *елепрефикасно богатство** (elepreffectual wealth). Тъй като природното благо по определение е само материално, т.е. е *материално природно поддържащо благо** (material working sustaining good), то елепрефикасността е само *материална елепрефикасност** (material elepreffectuality), в т.ч. *средна материална елепрефикасност** (average material elepreffectuality) и *пределна материална елепрефикасност** (marginal material elepreffectuality). Работното поддържащо благо е създадено от човешката дейност в поддържащата сфера и затова неговата ефикасност е *работна префикасност** (working preffectuality), т.е. *артипрефикасност** (artipreffectuality), в т.ч. *средна артипрефикасност** (average artipreffectuality) и *пределна артипрефикасност** (marginal artipreffectuality). Така че *работното поддържащо благо* е *артипрефикасно благо** (artipreffectual good) и на него отговаря понятието за *артипрефикасно богатство** (artipreffectual wealth).

Според субстанциалната класификация работното поддържащо благо може да бъде както *материално работно поддържащо благо** (material working sustaining good) [на което отговаря понятието за *материално артипрефикасно богатство** (material artipreffectual wealth)], така и *нематериално работно поддържащо благо** (immaterial working sustaining good) [на което отговаря понятието за *нематериално артипрефикасно богатство** (immaterial artipreffectual wealth)]. Ето защо, съответно на това артипрефикасността може да бъде както *материална артипрефикасност** (material artipreffectuality), в т.ч. *средна материална артипрефикасност** и *пределна материална артипрефикасност**, така и *нематериална артипрефикасност** (immaterial artipreffectuality), в т.ч. *средна нематериална артипрефикасност** и *пределна нематериална артипрефикасност**.

Разновидностите на благото, които очертах досега според креативната и функционалната класификация (обхванати заедно), са онагледени във фиг. 1. Съответстващите на тях разновидности на ефикасността на благото са онагледени във фиг. 2.

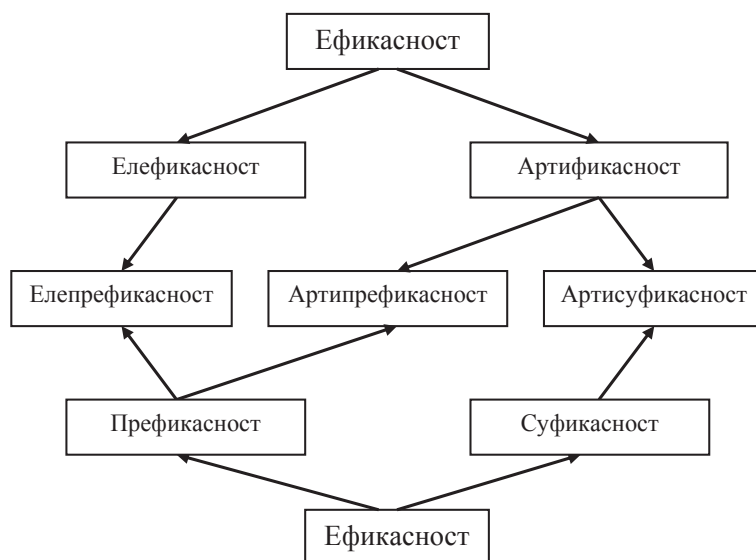

Фиг. 1. Основни разновидности на благото според креативната и функционалната класификация

Основното внимание в изложението по-нататък се насочва предимно към **работното поддържащо благо** (към артипрефикасното благо). Както вече посочих, то е благото, създавано от човешката дейност в поддържащата (базовата) сфера. През икономическия етап от общественото развитие тази дейност (вкл. и нейната организация) представлява *икономическата сфера*, т.е. *икономиката* на това общество¹. Именно към работното поддържащо (артипрефикасното) благо (респ. към неговата

¹ Ето защо **в икономиката** (която се има предвид тук) благото е *икономическо благо* (economic good), ефикасността – *икономическа ефикасност* (economic effectuality), работното благо (артификасното благо) – *работно икономическо благо* (working economic good) [*артификасно икономическо благо* (artifactual economic good)], работното поддържащо благо (артипрефикасното благо) – *работно поддържащо икономическо благо* (working sustaining economic good) [*артипрефикасно икономическо благо* (artipreffectual economic good)], артипрефикасността – *икономическа артипрефикасност* (economic artipreffectuality) и т.н. Както това бе посочено по-горе, в другите сфери на поддържането тези разновидности на благото обаче са съответно *консуматорски*, *стопански*, *пазарно-икономически*, *финансово-пазарно-икономически*, което е валидно и за техните производни.

артипрефикасност) преимуществено са приложими останалите три от посочените по-горе негови класификации – възпроизводствената, системната и предметната.

Фиг. 2. Основни разновидности на ефикасността на благото според креативната и функционалната класификация

3. ВЪЗПРОИЗВОДСТВЕНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА БЛАГОТО. ВЪЗПРОИЗВОДСТВЕНО, ПРОИЗВОДСТВЕНО, ПАЗАРНО, ДИСТРИБУТИВНО И ПОТРЕБИТЕЛНО БЛАГО

Възпроизводствената класификация се изгражда според схващането, че поддържането се осъществява като *възпроизводителен процес* (reproductional process), накратко – като *възпроизводство* (reproduction), което се състои от четири последователно протичащи фази – *производство* (production), *размяна* (exchange), *разпределение* (distribution – на дохода, б.а.) и *потребление* (consumption). По-специално, наличието на четири възпроизводствени фази е характерно за *пазарно-икономическото възпроизводство* (за *пазарната икономика*). Именно в него се конституира работното поддържащо благо (артипрефикасното благо). То се интерпретира като *възпроизводствено благо** (reproductional good) или още като *рефикасно благо** (reffectual good – едновременно е възпроизводствено и ефикасно и затова, накратко – *рефикасно*).

Според възпроизводствената класификация разновидности на рефикасното благо (в съответствие с четирите фази на пазарно-икономическото възпроизводство) са (1) *производственото благо* (production good – благо, създадено в производството) или още накратко *инификасно благо** (iniffectual good – приема се, че производството е първоначална, т.е. „инициална“ фаза на възпроизводството, от initial); (2) *пазарното благо* (market good – пазарна услуга, направена в размяната; услуга по

осъществяването на покупко-продажбата на някакво благо; услуга по протичането на стоково-паричното обръщение); (3) *дистрибутивното благо* (distribution good – дистрибутивна услуга, направена при разпределението на дохода; услуга по осъществяването на разпределителния процес, например административна услуга по определянето и събирането на данъци) и (4) *потребителното благо* (consumption good – благо, създадено в потреблението: то е трудово благо, работна сила, която се възстановява чрез потреблението на блага – има се предвид непроизводственото потребление) или още, накратко, *конексикасно благо** (coneffectual good – приема се, че потреблението е заключителна /приключваща/, т.е. „конклузивна“ фаза на възпроизводството, от conclusive).

Рефикасното (възпроизводственото) благо е работно поддържащо благо, което се създава в различните фази на *възпроизводството* (в коя да е възпроизводствена фаза); то е **общо понятие** за благо, което възниква алтернативно в производството, размяната, разпределението или потреблението. От своя страна, както вече посочих, негови разновидности са иницификасното (производственото), пазарното, дистрибутивното и конексикасното (потребителното) благо.

Рефикасното благо е работно поддържащо благо, което е резултат от *рефикасна дейност** (reffectual activity/work), означавана като възпроизводство [и като *възпроизводствена дейност* (reproduction activity/work)], и което оказва *рефикасно въздействие** (reffectual impact) върху околната среда. Рефикасното благо удовлетворява *рефикасни потребности** (reffectual needs/necessities) [същото като *възпроизводствени потребности** (reproductuional needs/necessities) на социума (потребности от блага, създадени във възпроизводството)], в т.ч. *рефикасни потребности на поддържащата сфера** и *рефикасни потребности на супериялната сфера**. В областта на рефикасната дейност, където се създава рефикасното благо, се конституира понятието за *рефикасност** (reffectuality – същото като *възпроизводствена ефикасност*), в т.ч. *средна рефикасност** (average reffectuality) и *пределна рефикасност** (marginal reffectuality).

Съвкупност от рефикасни блага в определен обхват формира *рефикасно богатство** (reffectual wealth). Според субстанциалната класификация рефикасното благо може да бъде както *материално рефикасно благо** (material reffectual good) [на което отговаря понятието за *материално рефикасно богатство** (material reffectual good)], така и *нематериално рефикасно благо** (immaterial reffectual good) [на което отговаря понятието за *нематериално рефикасно богатство** (immaterial reffectual good)]. Съответно на това се разграничават *материална рефикасност** (material reffectuality – в т.ч. *средна материална рефикасност** и *пределна материална рефикасност**) и *нематериална рефикасност** (immaterial reffectuality – в т.ч. *средна нематериална рефикасност** и *пределна нематериална рефикасност**).

Иницификасното (производственото) благо е работно поддържащо благо, което се създава в *производството*. То е резултат от *иницификасна дейност** (inifectual activity/work), означавана като производство [и като *производствена дейност* (production activity/work)], и оказва *иницификасно въздействие** (inifectual impact) върху околната среда. Иницификасното благо удовлетворява *иницификасни потребности** (inifectual needs/necessities) [същото като *производствени потребности* (productuion

needs/necessities) на социума (потребности от блага, създадени в производството)], в т.ч. *инификасни потребности на поддържащата сфера** и *инификасни потребности на супериялната сфера**. В областта на инификасната дейност, където се създава инификасното благо, се конституира понятието за *инификасност** (inifectuality – същото като *производствена ефикасност*), в т.ч. *средна инификасност** (average inifectuality) и *пределна инификасност** (marginal inifectuality).

Съвкупност от инификасни блага в даден обхват формира *инификасно богатство** (inifectual wealth). Според субстанциалната класификация инификасното благо може да бъде както *материално инификасно благо** (material inifectual good) [на което отговаря понятието за *материално инификасно богатство** (material inifectuall wealth)], така и *нематериално инификасно благо** (immaterial inifectual good) [на което отговаря понятието за *нематериално инификасно богатство** (immaterial inifectual wealth)]. Съответно на това се разграничават *материална инификасност** (material inifectuality – в т.ч. *средна материална инификасност** и *пределна материална инификасност**) и *нематериална инификасност** (immaterial inifectuality – в т.ч. *средна нематериална инификасност** и *пределна нематериална инификасност**).

Пазарното благо е работно поддържащо благо, което се създава в размяната (в пазарния обмен). То е резултат от *пазарна дейност** (market activity/work), означавана като размяна, и оказва *пазарно въздействие* (market impact) върху околната среда. Пазарното благо удовлетворява *пазарни потребности* (market needs/necessities) на социума (потребности от блага, създадени в размяната), в т.ч. *пазарни потребности на поддържащата сфера** и *пазарни потребности на супериялната сфера**. В областта на пазарната дейност, където се създава пазарното благо, се конституира понятието за *пазарна ефикасност* (market effectuality) – в т.ч. *средна пазарна ефикасност** (average market effectuality) и *пределна пазарна ефикасност** (marginal market effectuality). Съвкупност от пазарни блага в даден обхват формира *пазарно богатство** (market wealth). Пазарното благо може да бъде само *нематериално пазарно благо** (immaterial market good), на което отговаря понятието за *нематериално пазарно богатство** (immaterial market wealth). Съответно на това се конституира понятието за *нематериална пазарна ефикасност** (immaterial market effectuality – в т.ч. *средна нематериална пазарна ефикасност** и *пределна нематериална пазарна ефикасност**).

Дистрибутивното благо е работно поддържащо благо, което се създава в разпределението (на дохода). То е резултат от *дистрибутивна дейност** (distribution activity/work), означавана като разпределение, и оказва *дистрибутивно въздействие* (distribution impact) върху околната среда. Дистрибутивното благо удовлетворява *дистрибутивни потребности* (distribution needs/necessities) на социума (потребности от блага, създадени в разпределението), в т.ч. *дистрибутивни потребности на поддържащата сфера** и *дистрибутивни потребности на супериялната сфера**. В областта на дистрибутивната дейност, където се създава дистрибутивното благо, се конституира понятието за *дистрибутивна ефикасност* (distribution effectuality), в т.ч. *средна дистрибутивна ефикасност** (average distribution effectuality) и *пределна дистрибутивна ефикасност** (marginal distribution effectuality). Съвкупност от пазарни блага в даден обхват формира *дистрибутивно богатство** (distribution

wealth). Дистрибутивното благо може да бъде само *нематериално дистрибутивно благо** (immaterial distribution good), на което отговаря понятието за *нематериално дистрибутивно богатство** (immaterial distribution wealth). Съответно на това се конституира понятието за *нематериална дистрибутивна ефикасност** (immaterial distribution effectuality – в т.ч. *средна нематериална дистрибутивна ефикасност** и *пределна нематериална дистрибутивна ефикасност**).

Конефикасното (потребителното) благо е работно поддържащо благо, което се създава в *потреблението*. То е резултат от *конефикасна дейност** (coneffectual activity/work), означавана като потребление [и като *потребителна дейност* (consumption activity/work)], и оказва *конефикасно въздействие** (coneffectual impact) върху околната среда. Конефикасното благо удовлетворява *конефикасни потребности** (coneffectual needs/necessities) [същото като *потребителни потребности* (consumption needs/necessities) на социума (потребности от блага, създадени в потреблението)], в т.ч. *конефикасни потребности на поддържащата сфера** и *конефикасни потребности на супериялната сфера**. В областта на конефикасната дейност, където се създава конефикасното благо, се конституира понятието за *конефикасност** (coneffectuality – същото като *потребителна ефикасност*), в т.ч. *средна конефикасност** (average coneffectuality) и *пределна конефикасност** (marginal coneffectuality). Съвкупност от конефикасни блага в даден обхват формира *конефикасно богатство** (coneffectual wealth – богатство от трудови блага). Конефикасното благо може да бъде само *нематериално конефикасно благо** (immaterial coneffectual good), на което отговаря понятието за *нематериално конефикасно богатство** (immaterial coneffectual wealth). На това съответства понятието за *нематериална конефикасност** (immaterial coneffectuality – в т.ч. *средна нематериална конефикасност** и *пределна нематериална конефикасност**).

4. БЛАГОТО И ЕФИКАСНОСТТА ПРИ РАЗЛИЧНИ ВЪЗПРОИЗВОДСТВЕНИ КОНФИГУРАЦИИ

В зависимост от функционалното място, което заемат във възпроизводствения процес, неговите фази могат да се групират и да образуват различни разновидности на *възпроизводствената конфигурация* (reproductional configuration). Към тях се числят *следпроизводството*, *предипотреблението*, *стопанисването* и *посредничеството*. На тях отговарят съответни формати и разновидности на благото и на ефикасността, които са предмет на обсъждане в настоящия параграф.

4.1. Следпроизводство и следпроизводствено благо. Предипотребление и предипотребително благо. Физическо и трудово благо

В своята общност възпроизводствените фази, които като последователно свързани звена следват след производството, в случая – размяната, разпределението и потреблението, определям с понятието за *следпроизводство** (post-production – без случа-

ите на продължаване в него на производствения процес). То е *следпроизводствена конфигурация* (post-production configuration) като разновидност на възпроизводствената конфигурация. Така че даден цикъл на възпроизводството се състои от производство и следпроизводство, като през следващите възпроизводствени цикли посочените последователности се повтарят¹. Тогава, **според възпроизводствената класификация**, (при пазарната икономика) разновидности на възпроизводственото (рефикасното) благо са (1) *производственото (унификасното) благо* (благо, създадено в производството) и (2) *следпроизводственото благо* (post-production good – благо, създадено в следпроизводството), наричано още накратко *кофикасно благо** (coffectual good – приема се, че следпроизводствените фази са допълващи, т.е. „комплементарни“ фази на възпроизводството, от complementary). От гледна точка на възпроизводството като процес на създаване на нарастващо във времето поддържащо богатство производството е негова *основна подсистема*, а следпроизводството – негова *допълваща подсистема*.

Кофикасното (следпроизводственото) благо е работно поддържащо благо, което се създава в следпроизводствените фази на възпроизводството (размяната, разпределението и потреблението) и затова е общо понятие за *пазарно благо*, *дистрибутивно благо* и *потребително (конекфикасно) благо*. То е резултат на *кофикасна дейност** (coffectual activity/work), означавана като следпроизводство [и като *следпроизводствена дейност** (post-production activity/work)], и оказва *кофикасно въздействие** (coffectual impact) върху околната среда. Кофикасното благо удовлетворява *кофикасни потребности** (coffectual needs/necessities) – [същото като *следпроизводствени потребности** (post-productuion needs /necessities/)] на социума (в т.ч. *кофикасни потребности на поддържащата сфера** и *кофикасни потребности на супериялната сфера**). В сферата на кофикасната дейност, където се създава кофикасното благо, се конституира понятието за *кофикасност** (coffectuality) – [същото като *следпроизводствена ефикасност** (post-productuion effectuality)], в т.ч. *средна кофикасност** (average coffectuality) и *пределна кофикасност** (marginal coffectuality). Кофикас-

¹ Според разработената от мен в „Стопанство и икономика“ теория за поддържането: (1) когато поддържането е само стопанство (т.е. е неикономическо стопанство), то е *стопанско възпроизводство* (protoeconomic reproduction), състоящо се от две фази – производство и потребление [тогава е налице *стопанско следпроизводство** (protoeconomic post-production), което включва само потреблението]; (2) когато поддържането е само икономика (т.е. е непазарна икономика), то е *икономическо възпроизводство* (economic reproduction), състоящо се от три фази – производство, разпределение и потребление [тогава е налице *икономическо следпроизводство** (economic post-production), което включва само разпределението и потреблението]; (3) когато поддържането е само пазарна икономика (т.е. е нефинансово-пазарна икономика), то е *пазарно-икономическо възпроизводство* (marketly-economic reproduction), състоящо се от четири фази – производство, размяна, разпределение и потребление [тогава е налице *пазарно-икономическо следпроизводство** (marketly-economic post-production), което включва само размяната, разпределението и потреблението]; (4) когато поддържането е финансова пазарна икономика, то е *финансово-пазарно-икономическо възпроизводство* (financially-marketly-economic reproduction), състоящо се от пет фази – производство, размяна, разпределение, финансова размяна и потребление [тогава е налице *финансово-пазарно-икономическо следпроизводство** (financially-marketly-economic post-production), което включва само размяната, финансовата размяна, разпределението и потреблението]. В изложението на настоящата студия се имат предвид *пазарно-икономическото възпроизводство* и *пазарно-икономическото следпроизводство*.

ността е общо понятие за *пазарна ефикасност*, *дистрибутивна ефикасност* и *конексност* (*потребителна ефикасност*).

Съвкупност от кофिकासни блага в определен обхват образува *кофикасно богатство** (coffectual wealth). Кофикасното благо е само *нематериално кофикасно благо** (immaterial coffectual good), на което отговаря понятието за *нематериално кофикасно богатство** (immaterial coffectual wealth), така че кофикасността е само *нематериална кофикасност** (immaterial coffectuality), в т.ч. *средна нематериална кофикасност** и *пределна нематериална кофикасност**.

В своята общност възпроизводствените фази, които като последователно свързани звена предхождат потреблението, в случая – производството, размяната и разпределението, определям с понятието за *предипотребление** (before-consumption) – без случаите на извършване в него на потребителен процес. То е *предипотребителна конфигурация* (before-consumption configuration) като разновидност на възпроизводствената конфигурация. Така че даден цикъл на възпроизводството се състои от предипотребление и потребление, като през следващите възпроизводствени цикли посочените последователности се повтарят¹. Тогава, ***според възпроизводствената класификация*** (при пазарната икономика), разновидности на възпроизводственото (рефикасното) благо са: (1) *предипотребителното благо* (before-consumption good – благо, създадено в предипотреблението), наричано още накратко *бефикасно благо** (beffectual good, от before) и (2) *потребителното (конексното) благо*. От гледна точка на възпроизводството като процес на създаване на нарастващо във времето поддържащо богатство предипотреблението е негова *ресурсна подсистема*, а потреблението – негова *резултатна подсистема*.

Бефикасното (предипотребителното) благо е работно поддържащо благо, което се създава в предипотребителните фази на възпроизводството (производството, размяната и разпределението) и затова е общо понятие за *производствено (инификасно) благо*, *пазарно благо* и *дистрибутивно благо*. То е резултат на *бефикасна дейност** (beffectual activity/work), означавана като предипотребление [и като *предипотребителна дейност** (before-consumption activity/work)], и оказва *бефикасно въздействие** (beffectual impact) върху околната среда. Бефикасното благо удовлетворява *бефикасни потребности** (beffectual needs/necessities) – [същото като *предипотребителни потребности** (before-consumption needs/necessities)] на социума (в т.ч. *бефикасни потребности на поддържащата сфера** и *бефикасни потребности на супериялната сфера**). В сферата на бефикасната дейност, където се създава бефикасното благо, се конституира понятието за *бефикасност** (beffectuality)

¹ Това показва, че: (1) когато поддържането е само стопанство, тогава е налице *стопанско предипотребление** (protoeconomic before-consumption), което включва само производството; (2) когато поддържането е само икономика, тогава е налице *икономическо предипотребление** (economic before-consumption), което включва само производството и разпределението; (3) когато поддържането е само пазарна икономика, тогава е налице *пазарно-икономическо предипотребление** (marketly-economic before-consumption), което включва само производството, размяната и разпределението; (4) когато поддържането е финансова пазарна икономика, тогава е налице *финансово-пазарно-икономическо предипотребление** (financially-marketly-economic before-consumption), което включва само производството, размяната, финансовата размяна и разпределението.

– [същото като *предипотребителна ефикасност** (before-consumption effectuality)], в т.ч. *средна бефикасност** (average beffectuality) и *пределна бефикасност** (marginal beffectuality). Бефикасността е общо понятие за *инификасност* (*производствена ефикасност*), *пазарна ефикасност* и *дистрибутивна ефикасност*.

Съвкупност от бефикасни блага в определен обхват образува *бефикасно богатство** (beffectual wealth). Бефикасното благо може да бъде както *материално бефикасно благо** (material beffectual good), на което отговаря понятието за *материално бефикасно богатство** (immaterial beffectual wealth), така и *нематериално бефикасно благо** (immaterial beffectual good), на което отговаря понятието за *нематериално бефикасно богатство** (immaterial beffectual wealth). В съответствие с това се разграничават *материална бефикасност** (material beffectuality), в т.ч. *средна материална бефикасност** и *пределна материална бефикасност**, и *нематериална бефикасност** (immaterial beffectuality), в т.ч. *средна нематериална бефикасност** и *пределна нематериална бефикасност**.

От гледна точка на човешкия индивид и на обществото реалността може да бъде разделена на две: човешка реалност (общество от хора) и всичко останало (всичко онова, което не е човешка реалност, което е не-човек). За означаването на втората част е удобно и приемливо да се използва определението „физически“ (като евфемизъм), без то да се отъждествява с едноименното определение във физиката. Тогава реалността може да бъде *човешка реалност* и *физическа реалност*. Блага (социо-блага), които поради характера на своята определеност принадлежат към физическата реалност, са *физически блага* (physical goods), на които отговаря понятието за *физическа ефикасност* (physical effectuality). Техни разновидности са *природните физически блага* (natural physical goods) и *работните физически блага** (working/active physical goods), *поддържащите физически блага** (sustaining physical goods) и *супериалните физически блага** (superial physical goods), *материалните физически блага* (material physical goods) и *нематериалните физически блага* (immaterial physical goods). (Природните физически блага са само материални.).

Физическо благо, което едновременно е работно и поддържащо, е *артипрефикасно физическо благо** (artipreffectual physical good). На него отговаря понятието за *физическа артипрефикасност* (physical artipreffectuality). Блага (социо-блага), които поради характера на своята определеност принадлежат към човешката реалност, са *човешки блага* (human goods – това са хората като социален феномен и тяхната работна сила). Те могат да бъдат само нематериални, т.е. са *нематериални човешки блага* (immaterial human goods). Човешки блага, които са конституирани в поддържаното (в базовата сфера), се интерпретират като *трудови блага* (labour goods), тъй като тяхното предназначение (от гледна точка на поддържането) е да изпълняват функцията на трудови фактори в производството.

Всички блага, създавани в предипотреблението, са *физически*, т.е. са *физически бефикасни блага** (physical beffectual goods – материални и нематериални), така че тяхната ефикасност е *физическа бефикасност** (physical beffectuality) – [същото като *физическа предипотребителна ефикасност** (physical before-consumption effectuality)], в т.ч. *средна физическа бефикасност** (average physical beffectuality) и *пределна физическа бефикасност** (marginal physical beffectuality). Всички блага,

създавани в потреблението, са *трудови*, т.е. са *трудови конективни блага** (labour coneffectual goods – нематериални), така че тяхната ефикасност е *трудова конективност** (labour coneffectuality) – [същото като *трудова потребителна ефикасност** (labour consumption effectuality)], в т.ч. *средна трудова конективност** (average labour coneffectuality) и *пределна трудова конективност** (marginal labour coneffectuality).

4.2. Стопанисване и стопанско благо. Посредничество и посредническо благо

*Производството и потреблението са гранични фази на възпроизводството. Производството е началната (първоначалната), а потреблението е заключителната (приключващата) фаза на възпроизводството (за отделен негов цикъл). Това им придава особен статут във възпроизводствения процес и е основание да бъдат обединявани в обща възпроизводствена конфигурация, която според мен е стопанисването. То е стопанска конфигурация (protoeconomic configuration) като разновидност на възпроизводствената конфигурация. Стопанисването (protoeconomizing) е взаимнообусловеното осъществяване (протичане, функциониране) на производството и потреблението при някаква институционална единица (участник във възпроизводството). Те са двете страни на единния процес на стопанисването. Последното е част от възпроизводството, което при икономиката – освен производството и потреблението, включва най-малко още и разпределението, а при пазарната икономика – още и размяната. Така че стопанисването и разпределението, взети заедно, образуват минимално необходимата конфигурация на икономическото възпроизводство, а стопанисването, размяната и разпределението, взети заедно, образуват минимално необходимата конфигурация на пазарно-икономическото възпроизводство.¹ Тогава, според възпроизводствената класификация (при пазарната икономика), разновидности на възпроизводственото (рефективното) благо са: (1) стопанското благо (protoeconomic good – благо, създадено в стопанисването), наричано още накратко *ендефективно благо** (endeffectual good – приема се, че като гранични стопанските фази са крайни фази на възпроизводството, от end)², (2) пазарното благо и (3) дистрибутивното благо.*

Стопанското (ендефективното) благо е работно поддържащо благо, което се създава в стопанските фази на възпроизводството (производството и потреблението) и затова е общо понятие за производствено (инициативно) благо и потребително (кон-

¹ Това показва, че: (1) когато поддържането е само стопанство, то изцяло се изчерпва от стопанисването и се покрива с понятието за *стопанско стопанисване** (protoeconomic protoeconomizing); (2) когато поддържането е само икономика, тогава е налице *икономическо стопанисване** (economic protoeconomizing), извън което остава разпределението; (3) когато поддържането е само пазарна икономика, тогава е налице *пазарно-икономическо стопанисване** (marketly-economic protoeconomizing), извън което остават размяната и разпределението; (4) когато поддържането е финансова пазарна икономика, тогава е налице *финансово-пазарно-икономическо стопанисване** (financially-marketly-economic protoeconomizing), извън което остават размяната, финансовата размяна и разпределението.

² При стопанството стопанското благо е *собствено обусловено стопанско благо** (properly-conditioned protoeconomic good), при икономиката – *икономическо-обусловено стопанско благо** (economically-conditioned protoeconomic good), при пазарната икономика – *пазарно-икономическо-обусловено стопанско благо** (marketly-economically-conditioned protoeconomic good), и при финансово-пазарно-икономическо-обусловено стопанско благо* (financially-marketly-economically-conditioned protoeconomic good).

фикасно) благо. То е резултат на *ендефикасна дейност** (endeffectual activity/work), означавана като стопанисване [и като *стопанска дейност** (protoeconomic activity / work/)], и оказва *ендефикасно въздействие** (endeffectual impact) върху околната среда. Ендефикасното благо удовлетворява *ендефикасни потребности** (endeffectual needs/necessities) – [същото като *стопански потребности** (protoeconomic needs/necessities)] на социума (в т.ч. *ендефикасни потребности на поддържащата сфера** и *ендефикасни потребности на супериялната сфера**). В сферата на ендефикасната дейност, където се създава ендефикасното благо, се конституира понятието за *ендефикасност** (endeffectuality) – [същото като *стопанска ефикасност** (protoeconomic effectuality)], в т.ч. *средна ендефикасност** (average endeffectuality) и *пределна ендефикасност** (marginal endeffectuality). Ендефикасността е общо понятие за *инициативност* (производствена ефикасност) и *конечност* (потребителна ефикасност). Съвкупност от ендефикасни блага в определен обхват образува *ендефикасно богатство** (endeffectual wealth – същото като *стопанско богатство*).

Ендефикасното благо може да бъде както *материално ендефикасно благо** (material endeffectual good, на което отговаря понятието за *материално ендефикасно богатство** (material endeffectual wealth), и *нематериално ендефикасно благо** (immaterial endeffectual good), на което отговаря понятието за *нематериално ендефикасно богатство** (immaterial endeffectual wealth). На това съответствуват понятията за *материална ендефикасност** (material endeffectuality), в т.ч. *средна материална ендефикасност** и *пределна материална ендефикасност**, и *нематериална ендефикасност** (immaterial endeffectuality), в т.ч. *средна нематериална ендефикасност** и *пределна нематериална ендефикасност**.

Крайната цел на стопанисването е същата като крайната цел на възпроизводството изобщо – разширяването на *богатството* и нарастващото удовлетворяване на *потребностите* на неговите участници (единици). *Ограниченото схващане* за стопанисването само като грижи за запазване и поддържане на определен имот (или като домакинстване) е *елементаризъм* и не съдейства за задълбоченото разкриване на неговата същност и роля във възпроизводствения процес. Стопанисването е *вътрешнопротиворечиво единство* на производство и потребление, във същественото взаимоотношение между които производството е *определящата възпроизводствена фаза** (determining reproductional phase), а потреблението е *решаващата възпроизводствена фаза** (decisive reproductional phase) – [или още *терминираща възпроизводствена фаза** (terminative reproductional phase)]. Според това, какъв интерпретативен подход се използва, се разграничават сингуларно и дуално стопанисване.

*Сингуларното стопанисване** (singular protoeconomizing) е положение, при което производството и потреблението съществуват слято като един процес. Характерното за него е, че тук се възпроизвежда *само един вид* благо [например *физическо благо* (physical good)], при чието производство [при производството му като *продукт* (product)] като *фактор* (factor) – [същото като *производствен фактор* (production factor)], се използва същото благо, същият продукт (например растение, което се самовъзпроизвежда чрез използване на негови фиданки). *В такъв случай* производството и потреблението (в случая – производственото потребление) не са две отделни (самостоятелни) фази на възпроизводството, а една единна негова фаза в лицето на

стопанисването. Тогава стопанисването е *общо понятие* за производство и потребление, като стопанисването е едновременно и производство, и потребление.

Сингуларното стопанисване преобразува (трансформира) входен възпроизводствен запас (входно благо), определян като *възпроизводствен ресурс* (reproduction resource) в изходен възпроизводствен запас (изходно благо), определян като *възпроизводствен резултат* (reproduction result), като и в двата случая видът на благо е един и същ. Затова по силата на собственото си функционално качество възпроизводственият резултат се конституира като възпроизводствен ресурс, а възпроизводственият ресурс се конституира като възпроизводствен резултат. Ето защо сингуларното стопанисване е самовъзпроизводство на даденото благо, но в определена природна среда, която го подхранва с допълнителен ресурс, ако това самовъзпроизводство е разширяващо се.

Сингуларното стопанисване (независимо от това дали е обективно съществуващо, или е мисловно представяемо) съдържа (и е основа са конституиране на) всички изходни концептуални понятия на производството и потреблението изобщо, които впоследствие присъствуват и в други реализации на стопанисването, освен сингуларното (като дуалното например). От тук произхожда и известното в теорията твърдение, че *производството е потребление и потреблението е производство*. За извеждането на съответните понятия е необходимо да се извърши *дуализиране* (мисловно раздвояване) на сингуларното стопанисване на производство и потребление, в резултат на което то се превръща в *дуализирано сингуларно стопанисване** (dualized singular protoeconomizing). Тогава производството е *производствено стопанисване** (productionary protoeconomizing), а потреблението е *потребително стопанисване** (consumptionary protoeconomizing).

При производството като производствено стопанисване възпроизводственият ресурс приема формата на *производствен ресурс* (production resource) в лицето на производствения фактор, а възпроизводственият резултат приема формата на *производствен резултат* (production result) в лицето на *производствения продукт* (production product – на създадения в производството продукт). При потреблението като потребително стопанисване възпроизводственият ресурс приема формата на *потребителен ресурс* (consumption resource) в лицето на производствения продукт, а възпроизводственият резултат приема формата на *потребителен резултат* (consumption economic result) в лицето на *производствения фактор* (накратко *фактор*). Производството консумира (консумира) фактор и произвежда продукт, а потреблението консумира (консумира) продукт и произвежда фактор. В сингуларното стопанисване факторът се конституира като продукт, а продуктът се конституира като фактор.

Ето защо в качеството си на производствено стопанисване производството е *производствено потребление* (productionary consumption), *непотребително потребление* (non-consumptionary consumption), *непотребително производство** (non-consumptionary economic production), *производствено производство** (productionary production). Производството е *факторно потребление* (factor consumption) и *продуктово производство* (product production). Производството е потребление, защото е *потребяващо производство* (consuming production – изразходващо, абсорбиращо

производство). Наред с това, обаче, то е и *произвеждащо производство* (producing production – резултиращо, креатиращо производство).

Поради същите обстоятелства, в качеството си на потребително стопанисване потреблението е *потребително производство** (consumptionary production), *непроизводствено производство** (non-productionary production), *непроизводствено потребление* (non-productionary consumption), *потребително потребление* (consumptionary consumption). Потреблението е *продуктово потребление* (product consumption) и *факторно производство* (factor production). Потреблението е производство, защото е *произвеждащо потребление* (producing consumption – резултиращо, креатиращо потребление). Наред с това, обаче, то е и *потребяващо потребление* (consuming consumption – изразходващо, абсорбиращо потребление).

При *дуалното стопанисване** (dual protoeconomizing) производството и потреблението са самостоятелни възпроизводствени фази. При него се възпроизвеждат два вида блага – физическо и трудово, които приемат формата на възпроизводствени ресурси и резултати. В производството се изразходват (потребяват) физически и трудов производствен фактор и там те приемат формата на *физически производствен фактор* (physical production factor) и *трудов икономически фактор* (labour production factor), и се създава (произвежда) физически икономически резултат във формата на *продукт* (на физически продукт).

Произведеният в производството продукт се раздвоява на две части – (1) *производителен продукт* (productive product), който се връща в производството, където изпълнява ролята на физически производствен фактор, и (2) *консумативен продукт* (consumative product), който отива в потреблението, където изпълнява ролята на потребителен ресурс. В потреблението се изразходва (се потребява) консумативен продукт (потребителен ресурс, който е физически) и се създава (възпроизвежда, възстановява) трудов фактор (потребителен резултат, който е трудов). Произведеният в потреблението трудов фактор отива в производството, където изпълнява ролята на трудов производствен фактор (в по-широк контекст, част от създадения в потреблението трудов фактор се връща в потреблението за неговото обслужване в качеството си на трудов потребителен ресурс). По такъв начин дуалното икономическо стопанисване е съмовъзпроизводство на физическото и трудовото благо, но в определена природна среда, която го подхранва с допълнителен ресурс, ако това самовъзпроизводство е разширяващо се. И тук производството е производствено стопанисване, а потреблението е потребително стопанисване. При тях се конституират **същите концептуални понятия**, както при сингуларното стопанисване, но този път както като общи, така и като раздвоени поотделно за физическото и за трудовото благо (за физическия и трудовия производствен фактор и за физическия продукт).

Размяната и разпределението са междинни фази на възпроизводството. Това също им придава особен статут във възпроизводствения процес и е основание да бъдат обединявани в обща възпроизводствена конфигурация, която, според мен, е *посредничеството* (intermediation – поддържащо, базово посредничество). То е *посредническа конфигурация* (intermediary configuration) като разновидност на възпроизводствената конфигурация. Посредничеството е част от възпроизводството, което (възпроизводство) при *пазарната икономика*, освен размяната и потреблението,

включва още и *производството* и *потреблението*. Така че възпроизводството в неговата цялост винаги включва и се изчерпва от стопанисването и посредничеството. Те взаимно се допълват и предполагат¹. Тогава, **според възпроизводствената класификация** (при пазарната икономика), разновидности на възпроизводственото (рефикасното) благо са: (1) *унификасното (производственото) благо*, (2) *посредническото благо* (intermediary good – благо, създадено в посредничеството), наричано още накратко *инефикасно благо** (ineffectual good – приема се, че като междинни посредническите фази са вътрешни фази на възпроизводството, от internal)² и (3) *ко-нефикасното (потребителното) благо*.

Посредническото (инефикасното) благо е работно поддържащо благо, което се създава в посредническите фази на възпроизводството (размяната и разпределението) и затова е общо понятие за *пазарно благо* и *дистрибутивно благо*. То е резултат на *инефикасна дейност** (ineffectual activity/work), означавана като посредничество [и като *посредническа дейност** (intermediary activity/work)], и оказва *инефикасно въздействие** (ineffectual impact) върху околната среда. Инефикасното благо удовлетворява *инефикасни потребности** (ineffectual needs/necessities) – [същото като *стопански потребности** (intermediary needs/necessities)] на социума (в т.ч. *инефикасни потребности на поддържащата сфера** и *инефикасни потребности на супериалната сфера**).

В сферата на инефикасната дейност, където се създава инефикасното благо, се конституира понятието за *инефикасност** (ineffectuality) – [същото като *посредническа ефикасност** (intermediary effectuality)], в т.ч. *средна инефикасност** (average ineffectuality) и *пределна инефикасност** (marginal ineffectuality). Инефикасността е общо понятие за *пазарна ефикасност* и *дистрибутивна ефикасност*. Съвкупност от инефикасни блага в определен обхват образува *инефикасно богатство** (ineffectual wealth) – [същото като *посредническо богатство* (intermediary wealth)]. Инефикасното благо може да бъде само *нематериално инефикасно благо** (immaterial ineffectual good), на което отговаря понятието за *нематериално инефикасно богатство** (immaterial ineffectual wealth). На него съответствува понятието *нематериална инефикасност** (immaterial ineffectuality), в т.ч. *средна нематериална инефикасност** и *пределна нематериална инефикасност**.

¹ Това показва, че: (1) когато поддържането е само стопанство, не се конституира посредничество; (2) когато поддържането е само икономика, тогава е налице *икономическо посредничество** (economic intermediation), което включва разпределението; (3) когато поддържането е само пазарна икономика, тогава е налице *пазарно-икономическо посредничество** (marketly-economic intermediation), което включва размяната и разпределението; (4) когато поддържането е финансова пазарна икономика, тогава е налице *финансово-пазарно-икономическо посредничество** (financially-marketly-economic intermediation), което включва размяната, финансовата размяна и разпределението.

² При стопанството не се създава посредническо благо, при икономиката – посредническото благо е *икономическо-обусловено посредническо благо** (economically-conditioned intermediary good), при пазарната икономика – *пазарно-икономическо-обусловено посредническо благо** (marketly-economically-conditioned intermediary good), и при *финансово-пазарно-икономическо-обусловено посредническо благо** (financially-marketly-economically-conditioned intermediary good).

5. ПРЕДМЕТНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА БЛАГОТО. ПЪРВИЧНО И ВТОРИЧНО РАБОТНО ПОДДЪРЖАЩО БЛАГО

Според предметната класификация разновидности на работното поддържащо благо (на артипрефикасното благо) са (1) *първичното поддържащо благо** (primary sustaining good – същото като „примарно“ поддържащо благо) или накратко *прификасно благо** (priffectual good), и (2) *вторичното поддържащо благо** (secondary sustaining good – същото като „секондарно“ поддържащо благо), или накратко *сефикасно благо** (seffectual good). Това деление се гради върху разбирането, че има различни начини на опредметяване, експлициране и съществуване на благата. То не трябва да се смесва със субстанциалната класификация, която дели благата на материални и нематериални, според формата на тяхното битие.

Прификасното (първичното поддържащо) благо е работно поддържащо благо, което – след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му, има *относително самостоятелна опредметеност* [има самостоятелно съществуване, в т.ч. в материална форма (веществена или енергийна) или в нематериална (идеална) форма]¹ и затова може да се интерпретира като *първично ефикасно благо** (primary effectual good), т.е. накратко като *прификасно благо**. То е резултат на *прификасната дейност** (priffectual activity/work) – [същото като *първична ефикасна дейност** (primary effectual activity/work)], и оказва *прификасно въздействие** (priffectual impact) върху околната среда. Прификасното благо удовлетворява *прификасни потребности** (priffectual needs/necessities) на социума (в т.ч. *прификасни потребности на поддържащата сфера** и *прификасни потребности на супериялната сфера**).

Съвкупност от прификасни блага в определен обхват образува *прификасно богатство** (priffectual wealth). В областта на прификасната дейност, където се създава прификасното благо, се конституира понятието за *прификасност** (priffectuality – същото като *първична ефикасност**), в т.ч. *средна прификасност** (average priffectuality) и *пределна прификасност** (marginal priffectuality). Според субстанциалната класи-

¹ *Икономическият предмет* (economic thing) е икономическа категория от **най-висока степен на общност**, която означава наличието на някаква икономическа даденост, икономическо обстоятелство, икономически факт, икономически случай, икономическо положение и т.н.; нещо, което има качествена и количествена икономическа определеност. Той е отделна част, единица от съществуващото в *икономиката*, изобщо всичко в икономиката, което може да се намира в отношение или да притежава някакви свойства. Разглежда се още като предмет на икономическо изследване и на икономическо управление. Икономическите предмети **могат да бъдат както материални, така и идеални (нематериални)**. Изменението на икономическия предмет е *икономическо явление* или *икономически процес*, но всяко икономическо явление или икономически процес може да се разглежда като икономически предмет в широкия смисъл. Всяка съвкупност от икономически предмети, обединени чрез някакво отношение, е нов икономически предмет, притежаващ едни или други свойства. Икономическото съждение, икономическото понятие, икономическото умозаключение също са икономически предмети. В своята общност икономическите предмети, разглеждани като *предметни икономически променливи* на някакъв формален език, образуват *икономическия универсум** (economic universum – според логиката икономическите предмети могат да се разглеждат като *индивидуални променливи*). Съвкупността от разновидности на икономическия предмет се разполага както в *обективната икономическа действителност* (в икономическата реалност), така и в *икономическото познание*, което е нейно научно отражение в индивидуалното и в общественото съзнание.

фикация прификасното благо може да бъде както *материално прификасно благо** (material priffectual good), на което отговаря понятието за *материално прификасно богатство** (material priffectual wealth), така и *нематериално прификасно благо** (immaterial priffectual good), на което отговаря понятието за *нематериално прификасно богатство** (immaterial priffectual wealth). Съответно на това се разграничават *материална прификасност** (material priiffectuality – в т.ч. *средна материална прификасност** и *пределна материална прификасност**) и *нематериална прификасност** (immaterial priffectuality – в т.ч. *средна нематериална прификасност** и *пределна нематериална прификасност**).

Сефикасното (вторичното поддържащо) благо е работно поддържащо благо, **което след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му няма относително самостоятелна определеност** (създаването му или се осъществява едновременно с потреблението и се слива с него, или пък прераства непосредствено в потребление) и затова може да се интерпретира като *вторично ефикасно благо** (secondary effectual good), т.е. като *сефикасно благо**. То е резултат на *сефикасната дейност** (seffectual activity/work) – [същото като *вторична ефикасна дейност** (secondary effectual activity/work)] и оказва *сефикасно въздействие** (seffectual impact) върху околната среда. Сефикасното благо удовлетворява *сефикасни потребности** (seffectual needs/necessities) на социума (в т.ч. *сефикасни потребности на поддържащата сфера** и *сефикасни потребности на супериялната сфера**).

В областта на сефикасната дейност, където се създава сефикасното благо, се конституира понятието за *сефикасност** (seffectuality – същото като *вторична ефикасност**), в т.ч. *средна сефикасност** (average seffectuality) и *пределна сефикасност** (marginal seffectuality). Съвкупност от сефикасни блага в даден обхват образува *сефикасно богатство** (seffectual wealth). Сефикасното благо може да бъде само *нематериално сефикасно благо** (immaterial seffectual good), като на него отговаря понятието за *нематериално сефикасно богатство** (immaterial seffectual wealth). Така че неговата сефикасност е само *нематериална сефикасност** (immaterial seffectuality – в т.ч. *средна нематериална сефикасност** и *пределна нематериална сефикасност**).

6. ПРЯКО (ЕФЕКТИВНО) И НЕПРЯКО (КВАЗИЕФЕКТИВНО) РАБОТНО ПОДДЪРЖАЩО БЛАГО. ЕФЕКТИВНОСТТА И КВАЗИЕФЕКТИВНОСТТА КАТО РАЗНОВИДНОСТИ НА ЕФИКАСНОСТТА

При **системната класификация** се предполага, че работното поддържащо (артипрефикасното) благо се създава в дейността на някаква *функционираща система* (functioning system), която се изгражда **йерархично** от: (1) *подсистема на права връзка* (direct-connection subsystem – наричана регулирана или регулируема подсистема) и (2) *подсистема на обратна връзка* (feed-back subsystem – наричана регулираща или регулативна подсистема), **която регулира, контролира и управлява регулираната подсистема**.¹

¹ Въпросите на регулаторната икономическа система, на нейните подсистеми и на икономическото регулиране са подробно разгледани от мен в изданието: Миркович, К., Икономическата система, т. 1.,

Благото, което се създава от регулираната подсистема (то е неин изход, следователно е и изход на системата като цяло), е крайният резултат от нейното функциониране и след това пряко (непосредствено) се използва от крайния му потребител (удовлетворявайки потребностите си от такова благо). Затова то представлява *пряко артипрефикасно благо** (indirect artipreffectual good), което за краткост наричам *дификасно благо** (diffectual good). То е *ефективно благо* (effective good), тъй като: (а) се създава в поддържащата (базовата) възпроизводствена сфера на обществото, и (б) е израз на непосредствено удовлетворяващата дейност на системата. От своя страна благото, което се създава от регулативната подсистема (то е неин изход, следователно не е изход на системата като цяло), не е крайният резултат от функционирането на цялостната система и пряко (непосредствено) не се използва от крайния му потребител и непосредствено не удовлетворява неговите потребности. То е *регулиращо (регулативно) благо** (regulative good) и оказва регулиращо (респ. управляващо) въздействие върху функционирането на регулираната подсистема с цел да се контролира нейната дейност, с което създава условия за осигуряване и евентуално увеличаване на ефективността на последната, но без непосредствено да я поражда. Затова то представлява *непряко артипрефикасно благо** (indirect artipreffectual good), което за краткост наричам *индификасно благо** (indiffectual good). То е *квазиефективно благо** (quasi-effective good), тъй като: (а) не създава пряко крайното поддържащо благо, но му въздейства опосредствено (посредством въздействието си върху непосредственото функциониране на регулираната подсистема), и (б) не е израз на непосредствено удовлетворяващата дейност на системата като цяло.

Определението „квазиефективно“ **не означава**, че индификасното благо е недействително, а че то е **почти действително**, но не съвсем, щото да бъде квалифицирано като ефективно, тъй като изпълнява специфични функции на регулативно благо. То обаче е полезно и необходимо благо, както всяко друго ефикасно благо, тъй като в случая удовлетворява регулиращи (респ. управляващи) потребности на системата. Ето защо както ефективното, така и квазиефективното благо са разновидности на артипрефикасното благо (и на благото изобщо). Така че **според системната класификация** разновидности на работното поддържащо (на артипрефикасното) благо са (1) *ефективното благо (дификасното благо)* и (2) *квазиефективното благо (индификасното благо)*.

Ефективното благо е изход на подсистемата на *правата връзка* (на *регулируемата подсистема*) на някаква функционираща *поддържаща система*, дейността на която се интерпретира като *възпроизводство* (или на негови фази). В движението си ефективното благо оказва **пряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериална) среда и е насочено **непосредствено** към удовлетворяването на някакви нейни потребности. Затова то е *директно ефикасно благо** (т.е. *дификасно благо**, същото като *ефективно благо*), или още *дипрефикасно благо** (dipreffectual good) и е резултат от извършването на *пряка дейност* (direct activity/work). Ефективното благо удовлетворява *ефективни потребности* (effective needs/necessities) – същото като *дификасни потребности** (diffectual needs/necessities) на

социума (в т.ч. *ефективни потребности на поддържащата сфера** и *ефективни потребности на супериялната сфера**). В областта на пряката дейност, където се създава ефективното благо, се конституира понятието за *ефективност* (effectivity/effectiveness) – същото като *дификасност** (diffectuality) и като *пряка ефикасност** (direct effectuality), в т.ч. *средна ефективност* (average effectivity) и *пределна ефективност* (marginal effectivity). Ефективността е една от разновидностите на артипрефикасността и на ефикасността изобщо. Съвкупност от ефективни блага на даден обхват образува *ефективно богатство* (effective wealth).

Ефективното благо може да бъде както *материално ефективно благо* (material effective good), на което отговаря понятието за *материално ефективно богатство* (material effective wealth), така и *нематериално ефективно благо* (immaterial effective good), на което отговаря понятието за *нематериално ефективно богатство* (immaterial effective wealth). В съответствие с това се разграничават (1) *материална ефективност* (marginal effectivity/effectiveness) – същото като *материална дификасност** (marginal diffectuality) и като *пряка материална ефикасност** (direct marginal effectuality), в т.ч. *средна материална ефективност* (average marginal effectivity) и *пределна материална ефективност* (marginal marginal effectivity); и (2) *нематериална ефективност* (immarginal effectivity/effectiveness) – същото като *нематериална дификасност** (marginal diffectuality) и като *пряка нематериална ефикасност** (direct immarginal effectuality), в т.ч. *средна нематериална ефективност* и *пределна нематериална ефективност*.

Квазиефективното благо е изход на подсистемата на *обратната връзка* (на *регулиращата подсистема*) на някаква функционираща поддържаща система, дейността на която се интерпретира като възпроизводство (или на негови фази). В движението си квазиефективното благо оказва **непряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериялна) среда и е насочено **опосредствано** към удовлетворяването на някакви нейни (регулативни и управленски) потребности. Затова то е *индиректно ефикасно благо* (т.е. *индификасно благо*, същото като *квазиефективно благо*) или още *индипрефикасно благо** (indipreffectual good), и е резултат от извършването на *непряка дейност* (indirect activity/work). Квазиефективното благо удовлетворява *квазиефективни потребности** (quasi-effective needs/necessities) – същото като *индификасни потребности** (indiffectual needs/necessities)] на социума (в т.ч. *квазиефективни потребности на поддържащата сфера** и *квазиефективни потребности на супериялната сфера**). В областта на непряката дейност, където се създава квазиефективното благо, се конституира понятието за *квазиефективност** (quasi-effectivity/quasi-effectiveness) – същото като *индификасност** (indiffectuality) и като *непряка ефикасност** (indirect effectuality)], в т.ч. *средна квазиефективност** (average quasi-effectivity) и *пределна квазиефективност** (marginal quasi-effectivity). Квазиефективността също е една от разновидностите на артипрефикасността и на ефикасността изобщо. Съвкупност от квазиефективни блага в определен обхват образува *квазиефективно богатство** (quasi-effective good wealth).

В по-нанатъшното изложение проследявам възникването на важни подразновидности на артипрефикасното благо и артипрефикасността (в т.ч. на ефективното и квазиефективното благо и на ефективността и квазиефективността) като резултат от

комбинираното прилагане на някои от техните **основни класификации**. Специфичното за всички тези подразновидности е, че те **едновременно** притежават характеристиките на съответните основни класификации, които са използвани при тяхното извеждане (конституиране).

7. КОМБИНИРАНЕ НА ВЪЗПРОИЗВОДСТВЕНАТА И ПРЕДМЕТНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ

Разновидностите на работното поддържащо (на артипрефикасното) благо, получени в резултат на едновременното комбиниране на възпроизводствената и предметната основна класификация (но **само** при релацията производство – следпроизводство), са посочени в табл. 1-а. Съответстващите на това разновидности на артипрефикасността са посочени в табл. 1-б. Към техния анализ могат да се приложат по-горе използваните положения.

Табл. 1-а.

Разновидности на работното поддържащо (на артипрефикасното) благо едновременно според възпроизводствената и предметната основна класификация

Работно поддържащо (артипрефикасно) благо	1. Прификасно (първично ефикасно) благо	2. Сефикасно (вторично ефикасно) благо
1. Рефикасно (възпроизводствено) благо	Репрификасно (първично възпроизводствено) благо	Ресефикасно (вторично възпроизводствено) благо
2. Инификасно (производствено) благо	Инипрификасно (първично производствено) благо	Инисефикасно (вторично производствено) благо
3. Кофикасно (следпроизводствено) благо	Копрификасно (първично следпроизводствено) благо	Косефикасно (вторично следпроизводствено) благо

Табл. 1-б.

Разновидности на артипрефикасността едновременно според възпроизводствената и предметната основна класификация

Артипрефикасност	1. Прификасност (първична артипрефикасност)	2. Сефикасност (вторична артипрефикасност)
1. Рефикасност (възпроизводствена артипрефикасност)	Репрификасност (първична възпроизводствена артипрефикасност, първична рефикасност)	Ресефикасност (вторична възпроизводствена артипрефикасност, вторична рефикасност)
2. Инификасност (производствена артипрефикасност)	Инипрификасност (първична производствена артипрефикасност, първична инификасност)	Инисефикасност (вторична производствена артипрефикасност, вторична инификасност)
3. Кофикасност (следпроизводствена артипрефикасност)	Копрификасност (първична следпроизводствена артипрефикасност, първична кофикасност)	Косефикасност (вторична следпроизводствена артипрефикасност, вторична кофикасност)

8. КОМБИНИРАНЕ НА СИСТЕМНАТА И ПРЕДМЕТНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ. ПРОДУКЦИЯ, СЕРВОПРОДУКЦИЯ, УСЛУГА И СЕРВОУСЛУГА

Разновидностите на работното поддържащо (на артипрефикасното) благо, получени в резултат на едновременното комбиниране на системната и предметната основна класификация, са посочени в табл. 2-а. Съответстващите на това разновидности на артипрефикасността са посочени в табл. 2-б. При този тип комбиниране се конституират понятията за *продукция*, *сервопродукция*, *услуга*, и *сервоуслуга* като разновидности на артипрефикасното благо.

Табл. 2-а.

Разновидности на работното поддържащо (на артипрефикасното) благо едновременно според системната и предметната основна класификация

Работно поддържащо (артипрефикасно) благо	1. Прификасно (първично ефикасно) благо	2. Сефикасно (вторично ефикасно) благо
1. Ефективно (дификасно) благо	Прифективно благо (продукция)	Сефективно благо (услуга)
2. Квазиефективно (индификасно) благо	Квазиприфективно благо (сервопродукция)	Квазисефективно благо (сервоуслуга)

Табл. 2-б.

Разновидности на артипрефикасността едновременно според системната и предметната основна класификация

Артипрефикасност	1. Прификасност (първична артипрефикасност)	2. Сефикасност (вторична артипрефикасност)
1. Ефективност (дификасност, пряка артипрефикасност)	Прифективност (пряка първична артипрефикасност, първична ефективност)	Сефективност (пряка вторична артипрефикасност, вторична ефективност)
2. Квазиефективност (индификасност, непрака артипрефикасност)	Квазиприфективност (непряка първична артипрефикасност, първична квазиефективност)	Квазисефективност (непряка вторична артипрефикасност, вторична квазиефективност)

Според системната класификация разновидности на прификасното (първичното артипрефикасно) благо са (а) *прифективното благо** (priffective good) – същото като *продукция* (produce), и (б) *квазиприфективното благо** (quasi-priffective good) – същото като *сервопродукция** (servo-produce)].

Прифективното благо (продукцията) е едновременно разновидност на *ефективното благо* и на *прификасното благо* и затова притежава техните характеристики. **Първо**, прифективното благо е такова работно поддържащо благо, което е изход на подсистемата на *правата връзка* (на *регулираната подсистема*) на някак-

ва функционираща поддържаща система, дейността на която се интерпретира като поддържащо възпроизводство (или на негови фази), в движението си оказва **пряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериална) среда и е насочено **непосредствено** към удовлетворяването на някакви нейни потребности (затова то е *директно ефикасно*, т.е. *дификасно*, същото като *ефективно*, или още *дипрефикасно благо*).

Второ, след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му прифективното благо **има относително самостоятелна предметеност** и затова може да се интерпретира като първично (“примарно“) *ефикасно*, т.е. като *прификасно благо*. **По съвкупност** прифективното благо е резултат на *прифективна дейност** (priffective activity/work) и оказва *прифективно въздействие** (priffectual impact) върху околната среда. Прифективното благо удовлетворява *прифективни потребности** (priffective needs/necessities) на социума (в т.ч. *прифективни потребности на поддържащата сфера** и *прифективни потребности на супериалната сфера**). В областта на прифективната дейност, където се създава прифективното благо, се конституира понятието за *прифективност** (priffectivity), в т.ч. *средна прифективност** (average priffectivity) и *пределна прифективност** (marginal priffectivity). Съвкупност от приефективни блага в даден обхват образува *приефективно богатство** (prieffective wealth).

Според субстанциалната класификация прифективното благо може да бъде както *материално прифективно благо** (material priffective good) – същото като *материална продукция* (material produce], на което отговаря понятието за *материално прифективно богатство** (material priffective wealth), така и *нематериално прифективно благо** (immaterial priffective good) – същото като *нематериална продукция* (immaterial produce), на което отговаря понятието за *нематериално прифективно богатство** (immaterial priffective wealth). В съответствие с това се разграничават (1) *материална прифективност** (marginal priffectivity), в т.ч. *средна материална прифективност** и *пределна материална прифективност**, и (2) *нематериална прифективност** (immarginal priffectivity), в т.ч. *средна нематериална прифективност** и *пределна нематериална прифективност**.

Квазиприфективното благо (сервопродукцията) е едновременно разновидност на *квазиефективното благо* и на *прификасното благо* и затова притежава техните характеристики. **Първо**, квазиприфективното благо е такова работно поддържащо благо, което е изход на подсистемата на *обратната връзка* (на *регулативната подсистема*) на някаква функционираща поддържаща система, дейността на която се интерпретира като поддържащо възпроизводство (или на негови фази), в движението си оказва **непряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериална) среда и е насочено **опосредствано** към удовлетворяването на някакви нейни потребности (затова то е *индиректно ефикасно*, т.е. *индификасно*, същото като *квазиефективно*, или още *индипрефикасно благо*).

Второ, резултатът от функционирането на обслужваната (регулираната) от квазиприфективното благо пряка дейност е благо, което след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му **има относително самостоятелна предметеност** и затова може да се интерпретира като първично (“примарно“) *ефикасно*, т.е.

като *прификасно благо*. **По съвкупност** квазиприфективното благо е резултат на *квазиприфективна дейност** (quasi-priffective activity/work) и оказва *квазиприфективно въздействие** (quasi-priffectual impact) върху околната среда. Квазиприфективното благо удовлетворява *квазиприфективни потребности** (quasi-priffective needs/necessities) на социума (в т.ч. *квазиприфективни потребности на поддържащата сфера** и *квазиприфективни потребности на супериялната сфера**). В областта на квазиприфективната дейност, където се създава квазиприфективното благо, се конституира понятието за *квазиприфективност** (quasi-priffectivity), в т.ч. *средна квазиприфективност** (average quasi-priffectivity) и *пределна квазиприфективност** (marginal quasi-priffectivity). Съвкупност от квазиприфективни блага в даден обхват образува *квазиприфективно богатство** (quasi-priffective wealth).

Също според системната класификация разновидности на сефикасното (вторичното артипрефикасно) благо са (а) *сефективното благо** (seffective good) – същото като *услуга* (service), и (б) *квазисефективното благо** (quasi-seffective good) – същото като *сервоуслуга** (servo-service)].

Сефективното благо (услугата) е едновременно разновидност на ефективното благо и на сефикасното благо и затова притежава техните характеристики. **Първо**, сефективното благо е такова работно поддържащо благо, което е изход на подсистемата на *правата връзка* (на *регулираната подсистема*) на някаква функционираща поддържаща система, дейността на която се интерпретира като поддържащо възпроизводство (или на негови фази), в движението си оказва **пряко** въздействие върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериялна) среда и е насочено **непосредствено** към удовлетворяването на някакви нейни потребности (затова то е *директно ефикасно*, т.е. *дификасно* – същото като *ефективно*, или още – *дипрефикасно благо**).

Второ, след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му сефективното благо **няма относително самостоятелна предметеност** (създаването му или се осъществява едновременно с потреблението или пък прераства непосредствено в потребление) и затова може да се интерпретира като вторично (“секондарно”) *ефикасно*, т.е. като *сефикасно благо*. **По съвкупност** ефективното благо е резултат на *сефективна дейност** (seffective activity/work) и оказва *сефективно въздействие** (seffectual impact) върху околната среда. Сефективното благо удовлетворява *сефективни потребности** (seffective needs/necessities) на социума (в т.ч. *сефективни потребности на поддържащата сфера** и *сефективни потребности на супериялната сфера**).

В областта на сефективната дейност, където се създава сефективното благо (услугата), се конституира понятието за *сефективност** (seffectivity), в т.ч. *средна сефективност** (average seffectivity) и *пределна сефективност** (marginal seffectivity). Съвкупност от сефективни блага в даден обхват образува *сефективно богатство** (seffective good). Сефективното благо може да бъде само *нематериално сефективно благо** (immaterial seffective good) – същото като *нематериална услуга* (immaterial service), на което отговаря понятието за *нематериално сефективно богатство** (immaterial seffective good). (Употребяваната в статистическата отчетност позиция за „материална услуга“ субстанциално не се отличава от материалната продукция

и трябва да се причислява към нея). В съответствие с това при него се конституира *нематериална сефективност** (immaterial seffectivity), в т.ч. *средна нематериална сефективност** и *пределна нематериална сефективност**.

Квазисефективното благо (сервоуслугата) е едновременно разновидност на квазиефективното благо и на сефикасното благо и затова притежава техните характеристики. **Първо**, квазисефективното благо е такова работно поддържащо благо, което е изход на подсистемата на *обратната връзка* (на *регулативната подсистема*) на някаква функционираща поддържаща система, дейността на която се интерпретира като поддържащо възпроизводство (или на негови фази), в движението си оказва **непряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериална) среда и е насочено **опосредствано** към удовлетворяването на някакви нейни потребности (затова то е *индиректно ефикасно*, т.е. *индификасно*, същото като *квазиефективно*, или още – *индипрефикасно благо**).

Второ, резултатът от функционирането на обслужваната (регулираната) от квазисефективното благо пряка дейност е благо, което след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му **няма относително самостоятелна определетност** (създаването му или се осъществява едновременно с потреблението, или пък прераства непосредствено в потребление) и затова може да се интерпретира като вторично (“секондарно“) *ефикасно*, т.е. като *сефикасно благо*. **По съвкупност** квазисефективното благо е резултат на *квазисефективна дейност** (quasi-seffective activity/work) и оказва *квазисефективно въздействие** (quasi-seffectual impact) върху околната среда. Квазисефективното благо удовлетворява *квазисефективни потребности** (quasi-seffective needs/necessities) на социума (в т.ч. *квазисефективни потребности на поддържащата сфера** и *квазисефективни потребности на супериалната сфера**). В областта на квазисефективната дейност, където се създава квазисефективното благо (сервоуслугата), се конституира понятието за *квазисефективност** (quasi-seffectivity), в т.ч. *средна квазисефективност** (average quasi-seffectivity) и *пределна квазисефективност** (marginal quasi-seffectivity). Съвкупност от квазисефективни блага в даден обхват образува *квазисефективно богатство** (quasi-seffective wealth).

9. КОМБИНИРАНЕ НА ВЪЗПРОИЗВОДСТВЕНАТА И СИСТЕМНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ. ПРОДУКТЪТ И СЕРВОПРОДУКТЪТ КАТО РАЗНОВИДНОСТИ НА АРТИПРЕФИКАСНОТО БЛАГО

Разновидностите на работното поддържащо (на артипрефикасното) благо, получени в резултат на едновременното комбиниране на възпроизводствената и системната основна класификация (но **само при релацията производство – следпроизводство**), са посочени в табл. 3-а. Съответстващите на това разновидности на артипрефикасността са посочени в табл. 3-б. При този тип комбиниране се конституират понятията за *продукт* и *сервопродукт* като разновидности на артипрефикасното благо.

Табл. 3-а.

Разновидности на работното поддържащо (на артипрефикасното) благо
едновременно според възпроизводствената и системната основна класификация

Работно поддържащо (артипрефикасно) благо	1. Ефективно (дификасно) благо	2. Квазиефективно (индификасно) благо
1. Рефикасно (възпроизводствено) благо	Рефективно (пряко възпроизводствено, редификасно) благо	Квазирефективно (неправо възпроизводствено, реиндификасно) благо
2. Инификасно (производствено) благо	Инифективно (пряко производствено, инидификасно, ефекторно) благо (продукт)	Квазиинифективно (неправо производствено, инидификасно, квазиефекторно) благо (сервопродукт)
3. Кофикасно (следпроизводствено) благо	Кофективно (пряко следпроизводствено, кодификасно) благо	Квазикофективно (неправо следпроизводствено, коиндификасно) благо

Табл. 3-б.

Разновидности на артипрефикасността едновременно според
възпроизводствената и системната основна класификация

Артипрефикасност	1. Ефективност (дификасност, пряка артипрефикасност)	2. Квазиефективност (индификасност, непряка артипрефикасност)
1. Рефикасност (възпроизводствена артипрефикасност)	Рефективност (редификасност, пряка възпроизводствена артипрефикасност, възпроизводствена ефективност)	Кавзирефективност (реиндификасност, непряка възпроизводствена артипрефикасност, възпроизводствена квазиефективност)
2. Инификасност (производствена артипрефикасност)	Инифективност (инидификасност, пряка производствена артипрефикасност, производствена ефективност, ефекторност)	Квазиинифективност (инидификасност, непряка производствена артипрефикасност, производствена квазиефективност, квазиефекторност)
3. Кофикасност (следпроизводствена артипрефикасност)	Кофективност (кодификасност, пряка следпроизводствена артипрефикасност, следпроизводствена ефективност)	Квазикофективност (коиндификасност, непряка следпроизводствена артипрефикасност, следпроизводствена квазиефективност)

От табл. 3-а се вижда, че *продуктът* (product) е такава **разновидност на артипрефикасното благо**, която едновременно притежава характеристиките на иницификасното (производственото) благо и на ефективното (дификасното) благо. Той може да бъде наречен още *инифективно благо** (ineffective good), *пряко производствено благо** (direct production good), *инидификасно благо** (inidiffectual good), *ефекторно благо** (effector good). **Първо**, продуктът е такова работно поддържащо благо, което възниква в производството (затова той е *инификасно благо*).

Второ, продуктът е изход на подсистемата на правата връзка (на регулираната подсистема) на някаква функционираща поддържаща система, дейността на която се интерпретира като производство, в движението си оказва **пряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериална) среда и е насочено **непосредствено** към удовлетворяването на някакви потребности (затова то е *директно ефикасно*, т.е. *дификасно*, същото като *ефективно благо*). **Така че в крайна сметка** продуктът (инифективното благо) е *инидификасно* или още *ефекторно благо*. Продуктът (инифективното благо) е резултат на *инифективна дейност** (ineffective activity/work) – на *пряка производствена дейност** (direct production activity/work), и оказва *инифективно въздействие** (ineffective impact) върху околната среда. Той удовлетворява *инифективни потребности** (ineffective needs/necessities) на социума (в т.ч. *инифективни потребности на поддържащата сфера** и *инифективни потребности на супериалната сфера*). В областта на инифективната дейност, където се създава продуктът, се конституира понятието за *инифективност** (ineffectivity) – същото като *пряка производствена артипрефикасност** (direct production artiffectuality), *производствена ефективност* (production effectivity), *ефекторност** (effectority – вж. и табл. 3-б), в т.ч. *средна инифективност** (average ineffectivity) и *пределна инифективност** (marginal ineffectivity). Съвкупност от продукти (от инифективни блага) в определен обхват образува *продуктово богатство* (product wealth) – същото като *инифективно богатство** (ineffective wealth).

Според субстанциалната класификация продуктът може да бъде както *материален продукт* (material product) – същото като *материално инифективно благо** (material ineffective good), на което отговаря понятието за *материално продуктово богатство* (material product wealth) – същото като *материално инифективно богатство** (material ineffective wealth)], така и *нематериален продукт* (immaterial product) – същото като *нематериално инифективно благо** (immaterial ineffective good), на което отговаря понятието за *нематериално продуктово богатство* (immaterial product wealth) – същото като *нематериално инифективно богатство** (immaterial ineffective wealth)]. Съответно на това се разграничават *материална инифективност** (material ineffectivity), в т.ч. *средна материална инифективност** и *пределна материална инифективност**, и *нематериална инифективност** (immaterial ineffectivity), в т.ч. *средна нематериална инифективност** и *пределна нематериална инифективност**).

Също от табл. 3-а се вижда, че *сервопродуктът* (servo-product) е такава **разновидност на артипрефикасното благо**, която едновременно притежава характеристиките на иницификасното (производственото) благо и на квазиефективното (индификасното) благо. Той може да бъде наречен още *квазиинифективно благо** (quasi-ineffective good), *непряко производствено благо** (indirect production good), *инииндификасно*

*благо** (iniindiffectual good), *квази-ефекторно благо** (quasi-effectory good). **Първо**, сервопродуктът е такова работно поддържащо благо, което възниква в производството (затова той е *инификасно благо*).

Второ, сервопродуктът е изход на подсистемата на обратната връзка (на регулативната подсистема) на някаква функционираща поддържаща система, дейността на която се интерпретира като производство, в движението си оказва **непряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериална) среда и е насочено **опосредствено** към удовлетворяването на някакви потребности (затова то е *индиректно ефикасно*, т.е. *индификасно*, същото като *квазиинфективно благо*). Така че **в крайна сметка** сервопродуктът (квазиинфективното благо) е *инииндификасно* или още *квазиинфекторно благо*. Сервопродуктът (квазиинфективното благо) е резултат на *квазиинфективна дейност** (quasi-inifective activity/work) – на *непряка производствена дейност** (indirect production activity/work), и оказва *квази-инифективно въздействие** (inifective impact) върху околната среда. Той удовлетворява *квазиинфективни потребности** (quasi-inifective needs/necessities) на социума (в т.ч. *квазиинфективни потребности на поддържащата сфера** и *квазиинфективни потребности на супериалната сфера**). В областта на квазиинфективната дейност, където се създава сервопродуктът, се конституира понятието за *квазиинфективност** (quasi-inifectivity) – същото като *непряка производствена артипрефикасност** (indirect production artiffectuality), *производствена квазиинфективност** (production quasi-effectivity), *квазиинфекторност** (quasi-effectivity – вж. и табл. 3-б), в т.ч. *средна квазиинфективност** (average quasi-effectivity) и *пределна квазиинфективност** (marginal quasi-effectivity). Съвкупност от сервопродукти (от *квазиинфективни блага*) в даден обхват образува *квазиинфективно богатство** (quasi-inifective wealth).

10. РАЗНОВИДНОСТИ НА ЕФЕКТИВНОТО (ДИФИКАСНОТО) БЛАГО ПРИ КОМБИНИРАНЕ НА ВЪЗПРОИЗВОДСТВЕНАТА И ПРЕДМЕТНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ. ПРОДУКТ, ПРОИЗВОДСТВЕНА ПРОДУКЦИЯ И ПРОИЗВОДСТВЕНА УСЛУГА

В табл. 4-а са посочени разновидностите на ефективното (дификасното) благо, получени при комбинираното прилагане на възпроизводствената и предметната основна класификация (но **само при релацията производство – следпроизводство**). Съответстващите на това разновидности на ефективността са посочени в табл. 4-б.

Табл. 4-а.

Разновидности на ефективното (дификасното) благо едновременно според възпроизводствената и предметната основна класификация

Ефективно (дификасно) благо	1. Прифективно благо (продукция)	2. Сефективно благо (услуга)
1. Ефективно (пряко възпроизводствено, редификасно) благо	Реприфективно (пряко първично възпроизводствено) благо (възпроизводствена продукция)	Ресефективно (пряко вторично възпроизводствено) благо (възпроизводствена услуга)
2. Инифективно (пряко производствено, инидикасно, ефекторно) благо (продукт)	Иниприфективно (прифекторно, пряко първично производствено) благо (производствена продукция, първичен продукт)	Инисефективно (сефекторно, пряко вторично производствено) благо (производствена услуга, вторичен продукт)
3. Кофективно (пряко следпроизводствено, кодификасно) благо		Косефективно (пряко вторично следпроизводствено) благо (следпроизводствена услуга)

Табл. 4-б.

Разновидности на ефективността едновременно според възпроизводствената и предметната основна класификация

Ефективност (дификасност, пряка артипрефикасност)	1. Прифективност (пряка първична артипрефикасност, първична ефективност)	2. Сефективност (пряка вторична артипрефикасност, вторична ефективност)
1. Рефективност (редификасност, пряка възпроизводствена артипрефикасност, възпроизводствена ефективност)	Реприфективност (пряка първична възпроизводствена артипрефикасност, първична възпроизводствена ефективност)	Ресефективност (пряка вторична възпроизводствена артипрефикасност, вторична възпроизводствена ефективност)
2. Инифективност (инидикасност, пряка производствена артипрефикасност, производствена ефективност, ефекторност)	Иниприфективност (пряка първична производствена артипрефикасност, първична производствена ефективност, първична ефекторност)	Инисефективност (пряка вторична производствена артипрефикасност, вторична производствена ефективност, вторична ефекторност)
3. Кофективност (кодификасност, пряка следпроизводствена артипрефикасност, следпроизводствена ефективност)		Косефективност (пряка вторична следпроизводствена артипрефикасност, вторична следпроизводствена ефективност)

В табл. 4-а се експлицира разбирането ми, че *според предметната класификация производството* (production) може да се осъществява в две форми – (1) като *първично производство** (primary production), пряката дейност в което създава *производствена продукция* (productionary produce – обикновено наричана само продукцията, тъй като производствената продукция е единствената ѝ основна възпроизводствена разновидност) и тогава то е *продуциране* (produce, producing), и (2) като *вторично производство** (secondary production), пряката дейност в което създава *производствена услуга* (productionary service) и тогава то е *обслужване* (service, servicing). *Услугата* (разгледана в предходните параграфи) като по-общо понятие има две основни възпроизводствени разновидности – *производствената услуга* и *следпроизводствената услуга* (последната е обобщаващо понятие за услугите, създавани в размяната, разпределението и потреблението). Така че тук се приема, че производството има две форми на проявление – продуциране и обслужване.

Към многото дейности, включени в обслужването като вид производство, се числят също медицинското обслужване и образователното обслужване (образование-то). Медицинските и образователните услуги са вид продукт с всички произтичащи от това изводи относно характера на труда в тези сфери, който е производителен, какъвто е и трудът, създаващ продукцията. Обратното твърдение е вече в дълбоко противоречие със съвременните реалности. Следва също и заключението, че *продуктът*, който е инифективно (пряко производствено) благо, според *предметната класификация* има две разновидности – *производствена продукция* (production produce) и *производствена услуга* (production service).

Производствената продукция [тя е същото като *иниприфективно благо** (iniprffective good), *пряко първично производствено благо** (direct primary prduction good), *прифекторно благо** (priffectory good), *първичен продукт** (primary prduct)] е едновременно разновидност на инифективното (прякото производствено, иницификасното, ефекторното) благо (същото като продукт) и прифективното благо (продукцията). Тъй като пък, от своя страна, инифективното благо е едновременно разновидност на иницификасното благо и ефективното благо, а прифективното благо е едновременно разновидност на прификасното благо и ефективното благо, то, *в крайна сметка*, инипрефективното благо (производствената продукция) е едновременно разновидност на (α) *инификасното* благо, (β) *ефективното* благо и (γ) *прификасното* благо и затова притежава техните характеристики. *Първо* (α), иниприфективното благо е работно поддържащо благо, което възниква в производството (разглеждано като първоначална, „инициална“ фаза на възпроизводството и затова то е *инификасно*),

Второ (β), иниприфективното благо е изход на подсистемата на правата връзка (на регулираната подсистема) на някаква функционираща система, дейността на която (подсистема) се интерпретира като производство, в движението си оказва *пряко* въздействие върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериална) среда и е насочено *непосредствено* към удовлетворяването на някакви потребности (затова то е *директно ефикасно*, т.е. *дификасно* благо, същото като *ефективно* благо).

Трето (γ), след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му иниприфективното благо *има относително самостоятелна предметеност* и затова може да се интерпретира като първично („примарно“) ефикасно благо, т.е. като *прификасно*

благо. **Крайното** (комплексното) му определение като *иниприфективно благо* показва, че то е резултат на *иниприфективна дейност** (iniprffective activity/work) и оказва *иниприфективно въздействие** (iniprffective impact) върху околната среда. То удовлетворява *иниприфективни потребности** (iniprffective needs/necessities) на социума (в т.ч. *иниприфективни потребности на поддържащата сфера** и *иниприфективни потребности на супериялната сфера**). В областта на иниприфективната дейност, където се създава иниприфективното благо, се конституира понятието за *иниприфективност** (iniprfectivity), в т.ч. *средна иниприфективност* и *пределна иниприфективност*. Съвкупност на производствена продукция (съвкупност от иниприфективни блага) в определен обхват образува *иниприфективно богатство** (iniprffective wealth).

Според субстанциалната класификация иниприфективното благо (производствената продукция) може да бъде както *материално иниприфективно благо** (material iniprffective good) (материална производствена продукция) – на него отговаря понятието за *материално иниприфективно богатство** (material iniprffective wealth), така и *нематериално иниприфективно благо** (immaterial iniprffective good) (нематериална производствена продукция) – на него отговаря понятието за *нематериално иниприфективно богатство** (immaterial iniprffective wealth). В съответствие с това се конституират понятията за *материална иниприфективност** (material iniprfectivity – в т.ч. *средна материална иниприфективност** и *пределна материална иниприфективност**) и *нематериална иниприфективност** (immaterial iniprfectivity – в т.ч. *средна нематериална иниприфективност** и *пределна нематериална иниприфективност**).

Производствената услуга [тя е същото като *инисефективно благо** (iniseffectivel good), *пряко вторично производствено благо** (direct secondary good), *сефекторно благо** (seffectory good), *вторичен продукт** (secondary prduct)] е едновременно разновидност на инифективното (прякото производствено, иницификасното, ефекторното) благо (същото като продукт) и сефективното благо (услугата). Тъй като пък, от своя страна, инифективното благо е едновременно разновидност на инификасното благо и ефективно благо, а сефективното благо е едновременно разновидност на сефикасното благо и ефективно благо, то, **в крайна сметка**, инисефективното благо (производствената услуга) е едновременно разновидност на (α) *инификасното благо*, (β) *ефективното благо* и (γ) *сефикасното благо* и затова притежава техните характеристики. **Първо** (α), инисефективното е работно поддържащо благо, което възниква в производството (разглеждано като първоначална, „инициална“ фаза на възпроизводството), и затова то е *инификасно*),

Второ (β), инисефективното благо е изход на подсистемата на правата връзка (на регулираната подсистема) на някаква функционираща система, дейността на която (подсистема) се интерпретира като производство, в движението си оказва **пряко въздействие** върху заобикалящата го социална (поддържаща или супериялна) среда и е насочено **непосредствено** към удовлетворяването на някакви потребности (затова то е *директно ефикасно*, т.е. *дификасно благо*, същото като *ефективно благо*).

Трето (γ), след неговото създаване и преди консумацията (употребата) му инисефективното благо **няма относително самостоятелна предметеност** (създаването му или се осъществява едновременно с потреблението, или пък прераства непосредствено в потребление) и затова може да се интерпретира като вторично („секондар-

но“) ефикасно, т.е. като *сефикасно благо*. **Крайното** (комплексното) му определение като *инисефективно благо* показва, че то е резултат на *инисефективна дейност** (iniseffective activity/work) и оказва *инисефективно въздействие** (iniseffective impact) върху околната среда. То удовлетворява *инисефективни потребности** (iniseffective needs/necessities) на социума (в т.ч. *инисефективни потребности на поддържащата сфера** и *инисефективни потребности на супериялната сфера**). В областта на инисефективната дейност, където се създава инисефективното благо, се конституира понятието за *инисефективност** (iniseffectivity), в т.ч. *средна инисефективност* и *пределна инисефективност*. Съвкупност от производствени услуги (от инисефективни блага) в определен обхват образува *инисефективно богатство** (iniseffective wealth).

Инисефективното благо (производствената услуга) може да бъде само *нематериално инисефективно благо** (immaterial iniseffective good) (нематериална производствена услуга) [на него отговаря понятието за *нематериално инисефективно богатство** (immaterial iniseffective wealth)]. В съответствие с това се конституира понятието *нематериална инисефективност** (immaterial iniseffectivity) – в т.ч. *средна нематериална инисефективност** и *пределна нематериална инисефективност**.

11. РАЗНОВИДНОСТИ НА КВАЗИЕФЕКТИВНОТО (ИНДИФИКАСНОТО) БЛАГО ПРИ КОМБИНИРАНЕ НА ВЪЗПРОИЗВОДСТВЕНАТА И ПРЕДМЕТНАТА КЛАСИФИКАЦИЯ

В табл. 5-а са посочени разновидностите на квазиефективното (индификасното) благо, получени при комбинираното прилагане на възпроизводствената и предметната основна класификация (но **само** при релацията производство – следпроизводство). Съответстващите на това разновидности на квазиефективността са посочени в табл. 4-б. При техния анализ се прилагат вече използваните принципи.

Табл. 5-а.

Разновидности на квазиефективното (индификасното) благо
едновременно според възпроизводствената и предметната основна класификация

Квазиефективно (индификасно) благо	1. Квазиприфективно благо (сервопродукция)	2. Квазисефективно благо (сервоуслуга)
1. Квазирефективно (непряко възпроизводствено, реиндификасно) благо	Квазиреприфективно (непряко първично възпроизводствено) благо, възпроизводствена сервопродукция)	Квазиресефективно (непряко вторично възпроизводствено) благо (възпроизводствена сервоуслуга)
2. Квазиинифективно (непряко производствено, инииндификасно, квазиефекторно) благо (сервопродукт)	Квазииниприфективно (непряко първично производствено, квазиприфекторно) благо (производствена сервопродукция, първичен сервопродукт)	Квазиинисефективно (непряко вторично производствено, квазисефекторно) благо (производствена сервоуслуга, вторичен сервопродукт)
3. Квазикофективно (непряко следпроизводствено, коиндификасно) благо		Квазикосефективно (непряко вторично следпроизводствено) благо (следпроизводствена сервоуслуга)

Табл. 5-б.

Разновидности на квазиефективността едновременно според възпроизводствената и предметната основна класификация

Квазиефективност (индификасност, непряка артипрефикасност)	1. Квазиприфективност (непряка първична артипрефикасност, първична квазиефективност)	2. Квазисефективност (непряка вторична артипрефикасност, вторична квазиефективност)
1. Квазирефективност (реиндификасност, непряка възпроизводствена артипрефикасност, възпроизводствена квазиефективност)	Квазиреприфективност (непряка първична възпроизводствена артипрефикасност, първична възпроизводствена квазиефективност)	Квазиресефективност (непряка вторична възпроизводствена артипрефикасност, вторична възпроизводствена квазиефективност)
2. Квазиинифективност (ининдификасност, непряка производствена артипрефикасност, производствена квазиефективност, квазиефекторност)	Квазииниприфективност (непряка първична производствена артипрефикасност, първична производствена квазиефективност, първична квазиефекторност)	Квазиинисефективност (непряка вторична производствена артипрефикасност, вторична производствена квазиефективност, вторична квазиефекторност)
3. Квазикофективност (коиндификасност, непряка следпроизводствена артипрефикасност, следпроизводствена квазиефективност)		Квазикосефективност (непряка вторична следпроизводствена артипрефикасност, вторична следпроизводствена квазиефективност)

12. ПРОИЗВОДИТЕЛЕН И НЕПРОИЗВОДИТЕЛЕН ТРУД

Разграничението между производителния и непроизводителния труд има фундаментално значение за икономическата теория и икономическата практика. От него зависи правилното определяне на обема на националния доход и на добавената стойност, на темповете на икономическия растеж и на други важни икономически величини, което е условие за изработването на обоснована икономическа политика на държавата.

Производителният труд (productive labour) е трудът, който създава нова *ценност* (worth), в т.ч. нова *стойност* (value) и нова *полезност* (utility). Това е основанието лицата, които полагат (упражняват) производителен труд, да участвуват в *първичното разпределение* (primary distribution) на дохода. *Мярка* за участието им в първичното разпределение на дохода е именно новосъздадената от тях *ценност* (стойност и полезност)¹. *Непроизводителният труд* (unproductive labour) е трудът, който не създава нова *ценност*, в т.ч. нова *стойност* и нова *полезност*. Както всеки друг труд, непроизводителният труд обаче също е полезен и също създава блага. Той е полезен,

¹ Схващанията ми относно природата и присъщите зависимости на ценността, стойността и полезността вж. в: Миркович, К., *Полезност и стойност*. Издателство „Тракия-М“, С., 2005, 497 с.

защото на различни равнища и сектори на организацията на възпроизводството в социума поддържа и създава необходимата среда – както за осъществяването на производителния труд, така и на самия себе си. Непроизводителният труд създава *квазиценност* (quasi-worth), в т.ч. *квазистойност* (quasi-value) и *квазиползност* (quasi-utility). Квазиценността (квазистойността и квазиползността) е също действителна субстанция, каквато е и ценността (стойността и ползността), но с тази разлика, че е само косвено (непряко) съдействаща за осигуряването на условия за възникването на ценността (на стойността и на ползността). Това е основанието лицата, които полагат (упражняват) непроизводителен труд, да участвуват във *преразпределението* (redistribution) на дохода. *Мярка* за участието им в преразпределението на дохода е именно създадената от тях квазиценност (квазистойност и квазиползност).

В смисъла на досегашното изложение на тази студия *производителен е само трудът*, който произвежда *продукта* (т.е. трудът в производството), наричан още инициативно (пряко производствено, идентификационно, ефекторно) благо. Според предметната си природа *към него се числят* (1) *производствената продукция*, наричана още инициативно (прифекторно, пряко първично производствено) благо или първичен продукт, и (2) *производствената услуга*, наричана още инисекторно (секторно, пряко вторично производствено) благо или вторичен продукт. Това показва, че научната продукция се числи към производствената продукция (като една от разновидностите на продукта) и че медицинската и образователната услуга се числят към производствената услуга (като друга от разновидностите на продукта). Така че трудът, създаващ научната продукция, медицинската услуга и образователната услуга, по своята природа е производителен. *Той е производителен труд, защото:* (1) неговият резултат участвува *пряко* в удовлетворяването на потребностите на социума (при това много по-важни от потребността от носни кърпички, например), (2) при него се изразходват целесъобразни усилия, така че той създава стойност, (3) при него се прилагат професионални умения, така че той създава ползност. Когато производствената продукция е *материално благо*, тогава участващият в нейното създаване труд е *материално-производителен труд* (materially-productive labour), а когато тя е *нематериално благо*, тогава участващият в нейното създаване труд е *нематериално-производителен труд* (immaterially-productive labour). Производствената услуга е винаги нематериално благо; затова трудът, който участвува в нейното създаване, е нематериално-производителен труд.

При всички останали положения трудът е непроизводителен. Тук се числят три групи случаи. *Първо*, това е трудът в супериялната (в надстроечната) сфера: той е *супериялно-непроизводителен труд* (superially-unproductive labour). *Второ*, това е трудът в следпроизводството (в размяната, разпределението и потреблението – без случаите на продължаване на производствения процес в тези области): той е *следпроизводствено-непроизводителен труд* (post-productionally-unproductive labour). *Трето*, това е трудът в непряката дейност (трудът в регулирането и управлението на всички дейности, т.е. регулативният и управленският труд): той е *серво-непроизводителен труд* (servo-unproductive labour).

Въз основа на горното изложение в табл. 6 са посочени случаите на производителен и непроизводителен труд в зависимост от това в създаването на какъв вид работ-

но поддържащо благо участва трудът (без супериялната сфера, където трудът е само непроизводителен).

Табл. 6.

Случаи на производителен и непроизводителен труд при създаването на работното поддържащо благо

Поддържаща сфера (социо-база)		Възпроизводствени фази в поддържането			
		Производство			Следпроизвод- ство (размяна, разпределение, потребление)
		Първично производство (продуциране) (материално и нематериално)		Вторично производство (обслужване)	
		Материално производство	Нематериално производство		Нематериално следпроизвод- ство
		Материално възпроизвод- ство	Нематериално възпроизводство		
Пряка (ре- гулирана) дейност	Благо	Продукт			Следпроизвод- ствена услуга
		Производствена продукция		Производстве- на услуга	
		Продукция		Услуга	
		Материално благо	Нематериално благо		
	Труд	Производителен труд			Непроизводите- лен труд
		Материално- производите- лен труд	Нематериално-производителен труд		
Непряка (регули- раща) дейност	Благо	Сервопродукт			Следпроизвод- ствена сервоу- слуга
		Производствена сервопродук- ция		Производстве- на сервоуслуга	
		Сервопродукция		Сервоуслуга	
	Труд	Непроизводителен труд			

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основният извод от горното изложение е, че преобладаващото схващане за труда в нематериалната сфера като за обезателно непроизводителен труд, който участва само в преразпределението на доходите, *е вече анахронизъм*. Една значима част от труда в нематериалната сфера е производителен и той създава нова стойност. Разграничението между производителния и непроизводителния труд, както и между първичното разпределение и преразпределението трябва да се основава върху други, системно изведени критерии, при което разделението между материалната и немате-

риалната сфера може да играе само съпътстваща роля. В противен случай нараства опасността икономическата теория и икономическата практика (в т.ч. и управлението на икономиката) да се разминат с императивите на все повече утвърждаващата се информационна епоха. Приемането на тази концепция променя начина за измерване на brutния вътрешен продукт, националния доход, добавената стойност и икономическия растеж, както и подхода за определяне на границата между първичното разпределение и преразпределението на доходите. Това, от своя страна, би довело до преоценка на преразпределителната роля на държавния бюджет и на ролята на държавата изобщо.

БЛАГОТО И ПРОДУКТЪТ КАТО КАТЕГОРИИ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА ИКОНОМИЯ

Резюме

В студията е направено концептуално разграничение между и благото и продукта като фундаментални понятия на икономическата теория и практика, като се взема под внимание положението, че благото е по-широко явление от продукта. Обоснована е подробна систематизация на благото и продукта, както и на свързаните с тях ефикасност и ефективност. За целта са приложени шест типа класификации: субстанциална, креативна, функционална, възпроизводствена, предметна и системна.

Прецизирано е разграничението, което се прави между материално и нематериално благо. Очертано е различието между производителния и непроизводителния труд и са посочени групите от блага и продукти, при чието създаване трудът е производителен, и тези, при които той е непроизводителен.

Авторът подкрепя нетрадиционното схващане, че трудът в науката, образованието и медицинското обслужване е производителен и че, следователно, създава не само нова полезност, но и нова стойност. Евентуалното приемане на неговата концепция променя начина за измерване на brutния вътрешен продукт, националния доход, добавената стойност и икономическия растеж, както и подхода за определяне на границата между първичното разпределение и преразпределението на доходите.

Положенията в изложението могат да се използват както при разработването на курса по политическа икономия, така и в преподаването на курсовете по микроикономика и макроикономика в икономическите университети.

GOOD AND PRODUCT AS CATEGORIES OF POLITICAL ECONOMY

Abstract:

In this study a conceptual differentiation has been made between good and product as fundamental concepts of economic theory and practice, taking into consideration the fact that good is a broader phenomenon than product. A detailed systematization of good and product as well of the efficacy and effectiveness, associated with them, has been motivated. For the purpose six types of classifications have been applied: substantial, creative, functional, reproductive, material and systematic.

The differentiation between tangible and intangible good has been refined. The difference between productive and non-productive labor has been outlined and the groups of goods and products for which creation labor is productive and those for which it is non-productive have been identified.

The author has supported the unconventional view that labor in science, education and medical services is productive and therefore creates not only a new usefulness, but a new value. If his view is accepted, this will change the manner of measuring the gross domestic product, national income, added value and economic growth, as well the approach for defining the limit between primary distribution and re-distribution of income.

The concepts which have been considered in this paper can be used both in the development of the political economy course and in the teaching of courses in microeconomics and macroeconomics in economic universities.